

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

**Práce vychovatelek v českých jeslích z hlediska
akontability**

Bakalářská práce

Autor práce: Marie-Anna Bitnerová

Studijní program: Sociologie a sociální politika

Vedoucí práce: Mgr. Eva Hejzlarová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ... 3. 5. 2021

Marie-Anna Bitnerová

Bibliografický záznam

BITNEROVÁ, Marie-Anna. 2021. *Práce vychovatelek v českých jeslích z hlediska akontability*. Praha. 62 s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Eva Hejzlarová, Ph.D.

Rozsah práce: 86 754 znaků (včetně mezer)

Anotace

Bakalářská práce se zabývá aktuální situací výchovných a zdravotnických zařízení denní péče o děti ve věku jeden až tři roky na území České republiky. Výzkum je zaměřen na práci vychovatelek jeslí a na jejich vztah k jednotlivým aktérům, kteří v rámci jeslí figurují (rodiče dětí, kolegové, nadřízení, děti). Na tento fenomén je nahlíženo z hlediska akontability, tj. odpovědnosti za vykonanou službu (sociální vztah mezi aktéry, kdy se jeden aktér zodpovídá za své služby tomu druhému), a z hlediska vlastní, morální zodpovědnosti pociťované vůči jednotlivým aktérům při výkonu práce. Výzkum byl uskutečněn na základě dat získaných z pěti hloubkových rozhovorů s vychovatelkami pražských dětských skupin. Na základě tohoto datového souboru vyšlo najevo, že vychovatelky si připadají nejvíce odpovědné za nabízenou službu vůči rodičům dětí a nejvíce morálně zodpovědné se cítí vůči dětem samotným. Velmi důležitý se v rámci akontability jeví princip spolupráce, kdy akontabilita probíhá na základě komunikace, komunikace vede k důvěře, důvěra ve spolupráci, spolupráce ke kooperaci všech aktérů, a tato kooperace následně umožňuje instituci efektivně fungovat. Práce tedy představuje pohled na dětské skupiny skrze prožitek vychovatelek těchto zařízení.

Annotation

The bachelor thesis is concerned with the present situation of Czech pre-school care for children from one to three years of age. The research focuses on the job of child educators in Czech children's day-care centres and on their relationships with other participants in such organisations (parents, colleagues, superiors and children). This phenomenon is described using the concept of accountability, which means responsibility for performed services (social connection between two participants, where one participant accounts for his/her services to the other) and through one's own moral responsibility felt towards other participants while working. The research was carried out using five in-depth interviews with child educators of five Prague-based day-care centres. Based on that data set it appeared that child educators seem to feel most accountable for their services towards the children's parents and most morally accountable towards the children themselves. The principle of cooperation appears to be very important in terms of accountability, where accountability takes place through communication, communication leads to trust, trust to cooperation, cooperation to the cooperation of all participants, and this cooperation in turn

enables the institution to function effectively. The bachelor thesis presents an insight into those pre-school institutions through the experience of the child educators that work there.

Klíčová slova

Jesle, předškolní vzdělávání, dětská skupina, práce vychovatelek jeslí, akontabilita, akontabilita morální, školní klima

Keywords

Day-care centre, pre-school education, children's group, child educators' job, accountability, moral accountability, school climate

Title/název práce

The job of child educators in Czech day-care centres in terms of accountability

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Evě Hejzlarové, Ph.D., za čas a obrovskou ochotu, které do mé práce vložila. Velký dík patří mým rodičům, kteří mě při celém studiu velmi podporovali a byli mi nekonečnou oporou. V neposlední řadě bych ráda poděkovala pěti inspirativním ženám, které se v rámci výzkumu staly mými respondentkami. Pracovat s nimi byla radost, a především nedocenitelná zkušenost.

Obsah

ÚVOD	2
1. Cíle a výzkumné otázky	4
2. Přehled stavu poznání	6
3. Teoretická východiska	10
4. Metodologie	13
4.1 Výzkumný design	13
4.2 Výzkumný soubor a získání dat	13
4.3 Omezení získaných dat	15
4.4 Analýza dat	15
4.5 Omezení zvolené analýzy	16
4.6 Etika výzkumu	16
5. Interpretace výsledků: Představení vychovatelek dětských skupin a jejich zaměstnání	18
5.1 Osobní údaje	18
5.2 Motivace	19
5.3 Program dětské skupiny	21
5.4 Fungování dětské skupiny	21
6. Interpretace výsledků: Popis práce vychovatelek dětských skupin v rámci akontability, akontability morální a klimatu dětské skupiny	24
6.1 Vztah k práci	24
6.2 Akontabilita z pohledu služby	27
6.3 Morální zodpovědnost	30
6.4 Klima dětské skupiny	32
7. Interpretace výsledků: Závěry	35
8. Diskuse	39
8.1 Reflexe mého výzkumu	39
8.2 Konfrontace s teorií a s již existujícími výzkumy	39
8.3 Nová potencionální témata pro výzkum	41
Závěr	42
Summary	44
Použitá literatura	45
Seznam použitých zkratk	48
Seznam grafických prvků	49
Seznam příloh	50
Příloha č. 1: Informovaný souhlas	51
Příloha č. 2: Scénář rozhovoru	52
Příloha č. 3: Seznam kategorií a kódů vzniklých z analýzy dat	56
Příloha č. 4: Princip spolupráce mezi aktéry DS (Rodiče dětí, vychovatelé, nadřízení, kolegové, děti) – Graf	58
Příloha č. 5: Bakalářský projekt, teze bakalářské práce	59

ÚVOD

Předškolní instituce hrají v životě dítěte obvykle nemalou roli. Představují útočiště, kde se děti často poprvé aktivně setkávají se svými vrstevníky, tvoří si první interakce a učí se sociálním dovednostem, s kterými dříve nepřišly do styku. To vše představují mateřské školy, dětské skupiny, zařízení provozovaná na základě živnostenského oprávnění a mikrojesele; předškolní instituce v současnosti fungující na území České republiky (Zykanová, Janhubová 2020).

V ČR veřejnost pracuje s pomyslnou hranicí tří let, která pro většinu společnosti představuje ideální věk pro vstup dětí do předškolních institucí, nejčastěji do mateřské školy. Volba rodičů umístit dítě mladší tří let do zmíněných zařízení bývá obvykle velmi kritizována, lépe řečeno kritizována je volba uložit vlastní dítě do cizí péče v tak brzkém věku. Zahraniční výzkumy často ale ukazují, jak jsou tyto výchovné a zdravotnické instituce pro děti mladší tří let prospěšné a přínosné, pokud je ovšem zachována kvalita zařízení (Hašková, Mundrák, Saxonberg 2012). Jde tedy o aktuální společenské téma, kterým je potřeba se zabývat.

Má práce se zaměřuje na vztah vychovatelek¹ pražských jeslí k jednotlivým aktérům, kteří v rámci jeslí figurují (rodiče dětí, kolegové, nadřízení, samotné děti navštěvující jesle). Tento vztah vychovatelek k ostatním aktérům je v práci popsán skrze akontabilitu, jakožto sociální vztah mezi aktéry, kdy se jeden aktér zodpovídá za své služby tomu druhému a skrze vnitřní, morální zodpovědnost, pociťovanou vůči aktérům při výkonu zaměstnání (Veselý 2012). V rámci výzkumu pracuji s fenoménem předškolních institucí pro děti od jednoho do tří let společensky nazývaným jesle. Jesle tvoří výchovnou, zdravotnickou instituci, která pečuje o děti rodičů, a podílí se tak na jejich výchově. Často jde především o denní péči, kdy děti zůstávají v jeslích, když rodiče potřebují či chtějí pracovat (Hašková, Mundrák, Saxonberg 2012). V České republice tyto instituce doprovází velké množství mýtů a zažitých stereotypů, jesle jsou tak často i dnes vystavovány nepodložené kritice ze strany veřejnosti i odborníků. Těmito mýty a zkreslenými názory se ve svém díle z roku 2012 zabývá Hašková, Mundrák a Saxonberg. Tato kniha mě inspirovala k tomu, abych téma jeslí podrobněji analyzovala a podívala se na danou problematiku pohledem

¹ V celé práci operuji výhradně s ženskou genderovou dimenzí zaměstnání vychovatelů, tedy pouze s vychovatelkami. Důvodem tohoto rozhodnutí je fakt, že jsem během výzkumu na žádného muže pracujícího v roli vychovatele předškolních institucí pro děti nenarazila, a to ani v literatuře, ani při vlastním sběru dat.

vychovatelek zmiňovaných institucí. Výzkumy v této oblasti by mohly veřejnost seznámit s jeslemi v současné podobě, mohly by přinést vhled do těchto neustále kritizovaných zařízení, a mohou tudíž stejně jako četné zahraniční výzkumy podložit tvrzení, že jesle jsou v různé míře pro malé děti prospěšné. Takovéto odborné publikace by poté mohly falzifikovat často nepodložená vyjádření mnohých odborníků, například z oblasti vzdělávání, ohledně neprospěšnosti, ne-li dokonce škodlivosti současných jeslí (Hašková, Mundrák, Saxonberg 2012). Práce vychovatelek ve zmíněných zařízeních se jeví jako velmi záslužné a obdivuhodné zaměstnání, které je jak fyzicky, tak i psychicky náročné. Ostatně tuto hypotézu potvrdil i můj výzkum. Moje motivace na začátku práce spočívala především ve snaze zjistit, jak vlastně jesle dnes fungují a co takové zaměstnání obnáší. Bakalářská práce představuje částečný vhled do pracovního života dotazovaných vychovatelek a popisuje jejich vztahy k jednotlivým aktérům, kteří v dané instituci figurují, a tak se aktivně podílejí na atmosféře, jež v zařízení panuje.

Na základě rešerše bakalářských a diplomových prací (viz kapitola č. 2, Přehled stavu poznání) jsem dospěla k závěru, že má práce je novátorská především v jedinečném přístupu, v rámci kterého se snažím popsat fungování dětských skupin skrze názory a pocity vychovatelek daných institucí. Výzkumy často pracují s názory veřejnosti či rodičů dětí, nicméně získávat data od samotných vychovatelek je nový přístup, který poskytuje relativně originální pohled na fungování instituce.

V práci byla dodržena tradiční, hojně využívaná struktura akademického textu. První kapitola se zabývá vytyčením cílů a výzkumných otázek. Následuje kapitola zaměřená na současný stav poznání, kde se orientuji především na aktuální stav jeslí v ČR. Třetí kapitola se zabývá teoretickými koncepty, z kterých vychází empirická část výzkumu, teorií akontability a školního klimatu. Metodologie a etické zásady výzkumu jsou popsány ve čtvrté kapitole. Další dvě kapitoly popisují analyzovaná data, pomocí kterých zodpovídám dříve vytyčené výzkumné otázky. Třetí kapitola zaměřená na interpretaci dat obsahuje hlavní zjištění, která jsou výsledkem analýzy těchto dat. Poslední, osmá kapitola je věnována diskusi, kde reflektuji celý svůj výzkum, konfrontuji předkládané výsledky s teoretickými koncepty a s dosavadními výzkumy provedenými na podobné téma a v neposlední řadě se zde věnuji dalším možným výzkumům, které mě při práci se získanými daty napadly a které by se daly v budoucnu realizovat.

1. Cíle a výzkumné otázky

Hlavním cílem mé práce je představení zaměstnání vychovatelky jeslí, k tomuto cíli přistupuji z hlediska akontability neboli odpovědnosti za poskytovanou službu a taktéž z hlediska morální akontability jakožto vnitřní zodpovědnosti pocíťované při výkonu zaměstnání. Práce obsahuje tři dílčí cíle. Prvním je představení vychovatelek pražských jeslí a jejich každodenní činnosti v zaměstnání. Pocity a názory vychovatelek vůči jednotlivým aktérům, kteří v rámci jeslí figurují (rodiče dětí, kolegové, nadřízení, děti), spadají do druhého cíle, kde zkoumám, zda a ke komu akontabilitu vychovatelky pocíťují. Třetí, poslední cíl se orientuje na klima dětské skupiny a odkazuje hlavně na to, jak se vychovatelky v daném zařízení cítí. Mým úmyslem je vyzkoumat, ke komu a zda vůbec si vychovatelky jeslí připadají akontabilní, případně ke komu se cítí akontabilní a ke komu pak morálně akontabilní. Zároveň chci zjistit, zda a případně jak je klima jeslí ovlivněno právě zmíněnou akontabilitou pocíťovanou vůči jednotlivým aktérům. Těchto jednotlivých cílů se v rámci bakalářské práce snažím dosáhnout pomocí dat získaných z pěti provedených rozhovorů. Zaměřuji se především na názory vychovatelek vůči jednotlivým aktérům jeslí. Interpretace těchto názorů představuje poměrně rozpracovaný pohled na fungování dětských skupin, a přináší tak nové otázky, nová témata, kterými je možno se v rámci předškolních institucí zabývat. To mě inspirovalo k vytyčení dalšího cíle a tím je v rámci výzkumu poukázat na možnosti, které by se daly v souvislosti s těmito zařízeními zkoumat dále. Takovéto výzkumy a následné publikace by mohly vést k uvolnění tenze panující mezi veřejností a výchovnými, zdravotnickými zařízeními denní péče o děti.

K cílům své práce přiřazuji jednotlivé výzkumné otázky.

1. *Popsat vychovatelky jeslí a práci v předškolních zařízeních.*
 - 1.1 Kdo jsou vychovatelky jeslí?
 - 1.2 Co zaměstnání vychovatelky jeslí obnáší?
 - 1.3 Jak jesle fungují v rámci každodenní činnosti?

2. *Popsat vztahy vychovatelek k jednotlivým aktérům skrze koncept akontability.*
 - 2.1 Vůči kterým aktérům si vychovatelky jeslí připadají akontabilní a morálně akontabilní?
 - 2.2 Vůči kterému aktérovi si vychovatelky jeslí připadají nejvíce akontabilní?
 - 2.3 Vůči kterému aktérovi se vychovatelky cítí nejvíce morálně akontabilní?

3. *Popsat, jaké panuje školní klima v jeslích, a vysvětlit, co ho ovlivňuje.*

3.1 Jak se vychovatelky ve své práci cítí?

3.2 Jaké je klima jeslí z perspektivy vychovatelek?

3.3 Jak souvisí klima jeslí s různými akontabilitami vůči jednotlivým aktérům?

2. Přehled stavu poznání

Jesle představují velmi komplikovaný pojem, pod kterým si většina lidí představí předškolní instituce zřízené a provozované za socialistického režimu druhé poloviny 20. století na území České republiky. Tyto instituce byly po roce 1989 často kritizovány a zpochybňovány, především pro svou nízkou kvalitu a občas pochybné zacházení vychovatelek či vychovatelů s dětmi (děti byly z tehdejších jeslí často nemocné, vystresované atd.). Situace se několik let po revoluci nezlepšila, většina jeslí se zrušila a začala se ve velkém prosazovat mateřská dovolená, kdy se stalo naprosto běžnou praxí, že matka (výjimečně otec) byla s dítětem doma minimálně do 18 měsíců věku dítěte (Rabušicová 2005). Od roku 2012 jesle oficiálně v České republice pod tímto názvem neexistují, nejsou tak nyní ve státním legislativním ukotvení jmenované (Hašková, Saxonberg, Mundrák 2012). V ČR aktuálně pracujeme s několika formami předškolních institucí v péči o děti. Dělíme je na mateřské školy, dětské skupiny, zařízení provozovaná na základě živnostenského oprávnění a mikrojesle. Instituce fungující na podobném principu jako dřívější jesle spadají pod skupinu zařízení fungujících na základě živnosti a dětských skupin (Zykanová, Janhubová 2020).

Mateřské školy jsou brány jako zařízení zapsaná v rejstříku škol a školských zařízení (Zykanová, Janhubová 2020). Mateřské školy tak do systému vzdělávání patří, avšak živnosti a dětské skupiny nikoli. Tyto dvě skupiny představují výchovné a zdravotnické služby pro děti tzv. „předškolního věku“.

Mikrojesle fungují jako projekt Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV). Jedná se o: „Služby pravidelné péče o děti od šesti měsíců do čtyř let v malém kolektivu maximálně 4 dětí v jednom okamžiku, zajišťované odborně způsobilou pečující osobou“ (Horpeniaková, Veselková 2020). Prozatím jde o pilotní projekt, který je financován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR, konkrétně je součástí Operačního programu Zaměstnanost (Horpeniaková, Veselková 2020).

Jesle fungující jako soukromé živnosti jsou charakterizovány takto: „Zařízení zřízená na základě živnostenského oprávnění mohou být zřízena buď v rámci vázané živnosti ‚Péče o dítě do tří let věku v denním režimu‘, nebo volné živnosti ‚Mimoškolní výchova a vzdělávání, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti‘ (kód 72), případně volné živnosti ‚Poskytování služeb pro rodinu a domácnost‘ (kód 79)“ (Zykanová, Janhubová 2020). Rozdíl mezi jednotlivými typy zařízení spočívá v tom, že na vázanou živnost je

potřeba splňovat specifickou právně danou zdravotní odbornost, kdežto u volné činnosti odbornost vyžadována není. Volné živnosti v praxi představují různé hrací koutky, kluby pro rodiny s dětmi atd. Zásadní je také fakt, že dle právního ukotvení mohou živnosti přijímat děti do péče již od narození (Zykanová, Janhubová 2020).

Druhým typem institucí fungujících v dnešní době jako jesle jsou dětské skupiny (DS). Dětské skupiny existují od roku 2014. „Tato zařízení jsou určena dětem od 1 roku do zahájení povinné školní docházky. Zřizovatelem mohou být neziskové organizace, obecní a krajské organizace, samotné obce, ministerstva, veřejné vysoké školy, ale také firmy (podnikové dětské skupiny)“ (Zykanová, Janhubová 2020). Na dětské skupiny jsou kladeny větší nároky a požadavky ze strany MPSV než na zařízení provozovaná na základě živnostenského oprávnění, například z hlediska hygieny udržované v daném zařízení. DS se vyznačují zápisem do evidence poskytovatelů služeb péče o dítě v dětské skupině podle zákona o dětských skupinách (Zykanová, Janhubová 2020).

V současné době vláda projednává novelu zákona, která se dotýká dětských skupin a změn v jejich legislativě. Novela by měla v první řadě dětské skupiny opět přejmenovat na „jesle“. Důvodem je především rozšířenost tohoto názvu ve společnosti i po celé Evropě. Další změny se budou týkat zdroje financování. V roce 2022 skončí podpora financování z EU, konkrétně z Operačního programu Zaměstnanost. Financování DS tak přejde plně na státní rozpočet. Velkou změnou pro současné DS bude také nutná rekvalifikace některých jejich zaměstnanců na zdravotnické minimum. Zároveň vznikne i nová kvalifikace „chůva pro děti v jeslích“. Novela by měla vstoupit v platnost dne 1. července 2021. Již fungující dětské skupiny budou mít čas do roku 2024, aby novým právním normám vše přizpůsobily (Tiskové oddělení MPSV 2020).

V posledních letech probíhají různé výzkumy a evaluace na Ministerstvu práce a sociálních věcí týkající se předškolních institucí pro děti. Zpracována již byla například Analýza dostupnosti zařízení péče o děti v předškolním věku. Tato analýza slouží jako podklad pro další postup v této oblasti služeb. Měla by poskytnout lepší orientaci v obsazenosti, kapacitě a regionálních rozdílech jednotlivých předškolních institucí. Daná zjištění by mohla pomoci při tvorbě finančního plánu podpory těchto zařízení na další léta (Zykanová, Janhubová 2020). MPSV má také za úkol testovat funkčnost mikrojeslí v rámci Operačního programu Zaměstnanost. Na konci roku 2020 ministerstvo vydalo výslednou

evaluační zprávu, která obsahuje i data od nově nastupujících rodičů, kteří své děti do mikrojeslí aktuálně umisťují (Horpeniaková, Veselková 2020).

Jesle v České republice ve své knize detailně zkoumali Hana Hašková, Steven Saxonberg a Jiří Mundrác. Kniha se jmenuje Péče o nejmenší, boření mýtů. Představuje soupis sedmi hlavních mýtů v České republice, včetně například tvrzení, že jesle jsou pro děti mladší tří let škodlivé. Toto a různá další tvrzení autoři vyvracejí na základě mezinárodně uznávaných výzkumů a soustředí se na fenomén jeslí v českém prostředí (Hašková, Saxonberg, Mundrác 2012).

Jesle a dětské skupiny byly v rámci vysokoškolských závěrečných prací zkoumány prostřednictvím různých hledisek a koncepcí. Aktuálním tématem bylo například srovnání mateřských škol a dětských skupin (Neradová 2016; Jungmannová 2018). Neradová (2016) i Jungmannová (2018) ve svých bakalářských pracích využily kvalitativního přístupu, přičemž obě ve svém výzkumu uskutečnily jak polostrukturovaný či strukturovaný rozhovor, tak i pozorování. Miklíková (2019) a Splavcová (2013) ve svých bakalářských pracích zkoumaly fungování dětských skupin či jeslí. Miklíková (2019) ke svému výzkumu využívala sekundárních dat a polostrukturovaných rozhovorů s rodiči dětí. Splavcová (2013) svůj výzkum orientovala pouze na jednu konkrétní instituci. Obě práce se taktéž zabývají legislativním ukotvením daných institucí. Bromová (2012) ve své diplomové práci jako jediná z výše zmíněných pracuje s názory vychovatelek jeslí. Zpracovává otázku umístění dvouletých dětí do mateřských škol. Pracuje ovšem i se zaměstnanci mateřských škol a s rodiči dětí navštěvujícími tyto instituce.

Téma související s předškolní institucí a akontabilitou zkoumala ve své diplomové práci Kateřina Konrádová. Součástí její práce byl výzkum zaměřený na akontabilitu v rámci mateřské školy a rodiny. Akontabilitu ve své práci Konrádová popisuje jako typ sociálního vztahu dvou aktérů, ve kterém se mateřská škola zodpovídá za výkon své služby rodičům. Pojem akontabilita tak ve své práci spojovala i se zodpovědností, vnitřními pocity a hodnotami jednotlivých aktérů (Konrádová 2017).

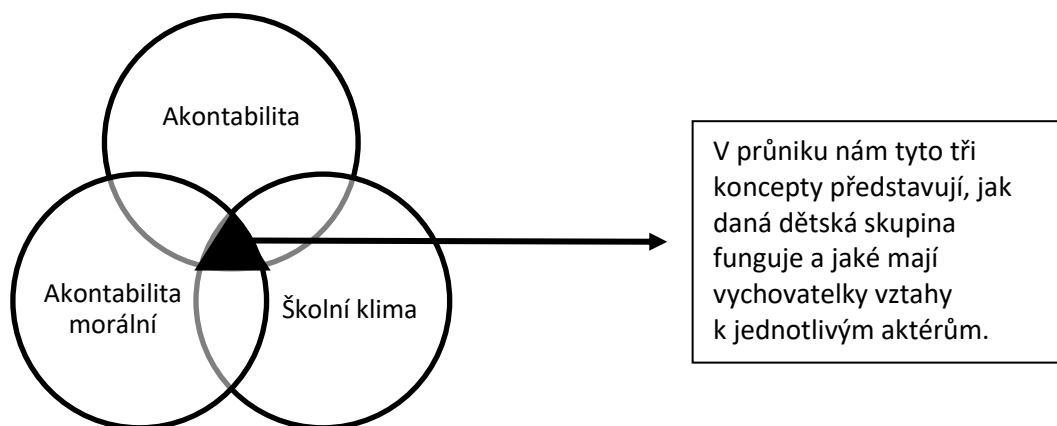
Akontabilitou se na české scéně zabýval také například Arnošt Veselý (2012). Autor přímo pracuje s teorií akontability a vysvětluje, jak se veřejné služby změnily v návaznosti na akontabilitu. Současně ve svém článku vysvětluje rozdíl mezi akontabilitou a zodpovědností a představuje různé typy akontability (Veselý 2012).

Morální hodnoty, pocity a emoce v rámci akontability jsou v zahraničí ukotvené pod pojmem „moral accountability“. Především v USA je morální akontabilita často spojována s morálními soudy a s předsudky. Můžeme ji vidět ve spojení například s etnickými problémy a s rasismem (Augoustinos, Every 2010).

3. Teoretická východiska

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila dva koncepty, které můj výzkum teoreticky ukotvují a zároveň mé práci poskytují jakousi kostru. Jde o teorii akontability, v českém prostředí vysvětlovanou například Arnoštem Veselým, a poté o koncept školního klimatu, který ve své knize popisuje například Jiří Mareš a ve svých pracích Zdeněk Obdržálek. Koncept školního klimatu nám zčásti odhaluje atmosféru, která v daném zařízení panuje. Ptá se na pocity, dojmy a názory učitelů, učitelek či pečujících osob ve vztahu k ostatním aktérům dané instituce. Jedná se tedy spíše o pocitový faktor v rámci dané profese. Akontabilita nám naopak představuje faktor formální, jelikož jde o skládání účtů někomu jinému. Jde o provoz služby a zodpovídání se tomu, kdo službu přijímá. Akontabilita jako taková tudíž navazuje na akontabilitu morální (zodpovědnost), kterou vychovatelky v rámci klimatu dětské skupiny cítí vůči jednotlivým aktérům jeslí (nadřízení, kolegové, rodiče dětí, děti navštěvující jesle). Tyto tři koncepty mají společný průnik, lépe řečeno prostor, kde se překrývají a potkávají, viz grafický prvek č. 1. Dohromady nám tedy dokážou podat ucelený pohled na vztah vychovatelek k jednotlivým aktérům a na následné fungování instituce, která na těchto vztazích stojí.

Grafický prvek č. 1: Vztah akontability, akontability morální a školního klimatu

Zdroj: Zpracování na základě vlastních dat z výzkumu

Akontabilita je v literatuře představována několika typy výkladů. Roberts například ve své práci představuje akontabilitu jako vnější pohled na určitou instituci. Něco, co nám utváří všeobecně daný názor na službu. Akontabilita podle něj pomáhá sestavit realitu, kterou pracovníci dané instituce chtějí, aby lidé vnímali. Taktéž hovoří o akontabilitě jako o něčem, co má vždy strategické, ale i morální zdůvodnění (Roberts 1991). Veselý (2012)

ve svém článku popisuje akontabilitu také hned několika způsoby, například jako zodpovědnost za výsledky a povinnost skládat účty. Veselý nám ve své práci představuje akontabilitu jako velmi složitý pojem, jelikož je dosud nejisté, jak zní vlastně přesný překlad anglického slova „accountability“ do češtiny. Autor nám popisuje čtyři hlavní vysvětlení tohoto pojmu. První je obecně daný cíl spojený s politikou státu, například demokracie či transparentnost vlády ve státě. Druhé pojetí se týká obecně vytyčených strategií, podle kterých má být udržována a kontrolována kvalita veřejné instituce za účelem uspokojení potřeb společnosti. Třetí typ akontability vytyčuje sociální vztah dvou aktérů, ve kterém se jeden zodpovídá za své činy a jednání tomu druhému. Čtvrtý typ je popsán takto: „Akontabilita je někdy ztotožněna s konkrétním způsobem, kterým se daný aktér zodpovídá“ (Veselý 2012). Třetí typ představuje dle Veselého nejpříjemnější vysvětlení akontability pro sociologii jakožto vědu o společnosti, a proto je využíváno i v této práci. Veselý navazuje na Bovense, který popisuje akontabilitu jako vztah mezi aktérem a fórem², v jehož rámci je aktér povinen skládat účty fóru, které má právo zajímat se o danou službu, již aktér vůči fóru vykonává, a posuzovat ji. Aktér v rámci akontability vykonává tři činnosti: je v kontaktu s fórem a pravidelně ho informuje, přijímá dotazy od fóra a zodpovídá je, přijímá kritiku od fóra a aktivně s ní pracuje (Veselý 2012).

Teorie akontability je v mé práci založena na akontabilitě jako takové (odpovědnosti) a na akontabilitě morální (zodpovědnosti). Jak například Veselý ve své práci zmínil několikrát, mezi těmito dvěma pojmy je rozdíl, avšak velmi malý, a často jsou tyto dva pojmy dokonce zaměňovány. Každý jedinec má určité vnitřní hodnoty, morální zásady. Proto často zodpovědnost přichází do konformity s akontabilitou, jelikož ta staví vyloženě na vzájemném vztahu aktéra a fóra, v jehož rámci se aktér plně přizpůsobuje požadavkům veřejnosti. Tyto požadavky se tedy můžou velmi lehce dostat do rozporu s vlastním osobním přesvědčením (Veselý 2012). Ostatně Roberts i Veselý vnímají morální složku jako neoddělitelnou od samotné akontability, jakožto splácení účtů někomu druhému. V této práci s pojmem morální akontability operuji jako s něčím, co označuje pocity, emoce, morální hodnoty a přesvědčení, které daný člověk v rámci zodpovědnosti při výkonu dané služby pociťuje vůči zákazníkovi, respektive podle Veselého (2012) vůči fóru, pro které danou službu vykonává. V této práci je zmíněný rozpor zkoumán z pohledu vychovatelek jeslí jakožto aktéra a veřejnosti jakožto fóra (rodiče dětí). Stručně řečeno,

² Fórum je zde bráno jako složka aktérů, která přijímá službu. V mém výzkumu jsou jako fórum vnímáni rodiče dětí, kteří službu jeslí přijímají a platí za ni.

akontabilita je brána jako určitá forma kontroly kvality (Veselý 2012). Ve svém výzkumu pozoruji, zdali a jak tuto kontrolu pracovnice jeslí vnímají.

Školní klima je termín, který popisuje atmosféru ve školním kolektivu. Například Mareš ve své práci popisuje školní klima jako „soubor zobecněných postojů, vnímání procesů odehrávajících se ve třídě a emocionálního reagování žáků na ně“ (Mareš, Kříkohlavý 1995). Školní klima by se dalo brát jako jeden z ukazatelů kvality školy, přinejmenším pak spokojenosti se školou ze strany žáků, studentů či rodičů. Tomu se ve svém výzkumu věnuje Jana Kašpárková (2005). Autorka vytvořila a provedla výzkum školního klimatu u několika aktérů dané školy – rodičů, žáků a učitelů. Ve své práci přejímám koncept školního klimatu a přenáším ho na situaci v českých jeslích. Jelikož i já se ve svém výzkumu zabývám několika aktéry, zkoumám situaci skrze klima v dané instituci z pohledu vychovatelek pražských jeslí. Ptám se na jejich spokojenost, pocity, hodnoty a emoční pohled na problematiku jeslí. Ve výsledku své práce tedy stejně jako výzkumy školního klimatu odhaluji to, jak jsou samotné vychovatelky v instituci jeslí spokojené a jak se v daném prostředí cítí, případně co jim vyhovuje a co jim naopak vadí.

Mareš ve své práci předkládá několik faktorů, které dané školní klima určují. Mezi ně patří například to, jak je daná škola řízena, jak je vybavena, jak učitelé vykonávají svoji profesi a jak se v ní cítí, různé odchylky žáků od normálu atd. (Mareš 2000). Veškeré zmíněné faktory využívám i ve svém bádání. Školní klima samo o sobě je velmi komplikovaným konceptem, který je zároveň velmi náročný na zkoumání (Obdržálek 2002). Je to tak především z nevyhnutelné subjektivnosti při výzkumu. Otázky nejsou faktografického ani objektivního typu. Samozřejmě se můžeme, jak ve svém výzkumu uvádí Kašpárková, během dotazování doptávat například na demografické údaje, abychom měli zmapovanou dotazovanou skupinu, nicméně při zkoumání školního klimatu jsou pro nás tak či tak nejdůležitější subjektivní názory, pocity a domněnky (Kašpárková 2005). Přesně tak tomu je i v této práci. Hlavní obsah tvoří subjektivní odpovědi vychovatelů či vychovatelek předškolních výchovných institucí.

4. Metodologie

4.1 Výzkumný design

Jako výzkumný design pro svou práci volím případovou studii. Případová studie bývá nejběžnějším designem pro kvalitativní výzkumy zaměřující se na malé množství dotazovaných, jelikož zkoumá dopodrobna daný případ. Případem může být jak jedinec, tak i komunita či sociální skupina, u kterých lze zkoumat například vzájemné vztahy jejich členů nebo působení jednotlivých aktérů v dané komunitě (Mareš 2015). Jedná se tedy o neexperimentální výzkumný projekt, který si nedává za cíl výsledky generalizovat na celou populaci (Jeřábek 1993). Olecká a Ivanová ve své práci popisují případovou studii takto: „Případová studie je metoda veskrze kvalitativní, neboť dokáže dokonale splnit základní cíle kvalitativního výzkumu – zkoumá současné fenomény do jejich hloubky v jejich skutečném kontextu, zvláště v případě, kdy nejsou hranice mezi fenoménem a jeho kontextem zcela jasné“ (Olecká, Ivanová 2010). V případě této práce se jedná o více případovou studii. Ve své práci operuji se skupinou zaměstnanců (s vychovatelkami jeslí), které pracují v daných institucích (instituce předškolní péče pro děti ve věku jeden až tři roky). Jde tedy o zkoumání jedinců, které váže společné zaměstnání, což z nich vytváří určitou společnost. Případová studie je sice těžko definovatelná, nicméně poskytuje výzkumníkovi pohled na realitu, která daný fenomén představuje, jelikož pracuje s detailními informacemi získanými od samotného případu či případů (Mareš 2015). Vzhledem k tomu se k případové studii vždy používá záměrný výběr výzkumného souboru, jelikož si musíme být jisti, že vybrané případy odpovídají našim požadovaným charakteristikám (Olecká, Ivanová 2010). Mareš ve své práci zmiňuje, že případovou studii lze velmi dobře využít k získání poznatků vedoucích ke zlepšení stavu vzdělávací politiky a k rozvoji pedagogiky. Stručně řečeno, případová studie pomáhá pohlédnout na vzdělávání z jiných úhlů a přináší perspektivu, která je pro rozvoj pedagogiky důležitá (Mareš 2015). Souhlasím tedy s Marešem, že případová studie pomáhá odhalit problém, který je předmětem této práce, a ve výsledku poukazuje na realitu, ve které daný jev vzniká. Díky tomu by výsledek této práce mohl být užitečný z hlediska zlepšení kvality předškolních institucí.

4.2 Výzkumný soubor a získání dat

Cílovou populaci tvoří lidé, kteří jsou profesí pečující osoby v jeslích na území České republiky. Základním souborem v této práci jsou vychovatelky pražských dětských skupin

čili předškolních institucí pro děti ve věku od jednoho do tří let fungujících v roce 2021 na území Prahy. Výběrový soubor poté tvoří pět získaných respondentů, vychovatelek pražských dětských skupin.

Výběrový soubor jsem získala záměrně účelovým výběrem, který je vhodný pro kvalitativní výzkum, nicméně nelze od něj očekávat jakoukoliv reprezentativnost vztaženou na populaci (Hendl 2006). Respondenty jsem volila na základě svého uvážení a vzhledem k aktuální situaci jsem pracovala taktéž s jejich dostupností (Vojtíšek 2012). Na internetu jsem vyhledala dvě online databáze předškolních institucí pro děti ve věku od jednoho do tří let, z těchto databází jsem poté veškeré kontakty oslovila e-mailem identického znění a čekala na odezvu. Ze čtyřiceti oslovených institucí se mi ozvalo deset (viz tabulka č. 1). Jakmile jsem s těmito institucemi navázala kontakt, pokusila jsem se získat další respondenty technikou sněhové koule, tj. metodou sběru dat, v jejímž rámci jsem druhé straně položila dotaz, zda nezná v dané sociální skupině jinou osobu, která by se pro rozhovor hodila. Šlo tedy o doporučení (Hendl 2006). Takto jsem získala jednoho z pěti respondentů.

Tabulka č. 1: Oslovování respondentů

	Vychovatelky či vychovatelé DS
Období oslovování respondentů	leden 2021 – únor 2021
Počet oslovených institucí	40
Počet odpovědí	10
Provedené rozhovory	5

Zdroj: Vlastní data získaná při výzkumu

S potencionálními respondenty jsem poté provedla polostrukturované hloubkové rozhovory trávající v průměru 45 minut (viz tabulka č. 2). Otázky do scénáře polostrukturovaného rozhovoru jsem formulovala spontánně na základě přečtené literatury a získaných informací ohledně problematiky jeslí (Švaříček, Šedřová 2013). V rámci posledního kroku jsem scénář diskutovala s vedoucí práce, díky čemuž následně vznikla konečná verze scénáře (viz příloha číslo 2). Hloubkové rozhovory probíhaly různou formou, především z důvodu omezení souvisejících s pandemií koronaviru a probíhajícím

„lockdownem“. Dva rozhovory byly uskutečněny online přes aplikace Zoom a Skype. Další dva proběhly osobně, z čehož v rámci jednoho rozhovoru mi byl poskytnut prostor navštívit dětskou skupinu osobně. Návštěva terénu byla velice přínosná, jelikož jsem mohla vidět vychovatelky v jejich přirozeném pracovním prostředí. Poslední rozhovor proběhl přes telefon. Veškeré rozhovory jsem nahrávala, jak na diktafon na mobilním telefonu, tak i přes danou aplikaci, jestliže rozhovor probíhal touto cestou.

Tabulka č. 2: Přehled dotazovaných

Označení respondentů	Datum rozhovoru	Délka rozhovoru	Typ zařízení	Lokace zařízení
R1	3. 2. 2021	1 h 10 min	Dětská skupina	Praha
R2	14. 2. 2021	37 min	Dětská skupina	Praha
R3	17. 2. 2021	33 min	Dětská skupina	Praha
R4	18. 2. 2021	44 min	Dětská skupina	Praha
R5	1. 3. 2021	53 min	Dětská skupina	Praha

Zdroj: Vlastní data získaná při výzkumu

4.3 Omezení získaných dat

Omezení těchto dat spočívá především v nízké reprezentativnosti vztahující se na daný výzkumný soubor: výsledky nelze generalizovat, vztáhnout na celou cílovou populaci, jelikož rozhovorů nebylo provedeno dostatečně velké množství. (To ovšem ani nebylo cílem výzkumu.) Velkým úskalím se ukázalo být rovněž poměrně obtížné interpretování hloubkových rozhovorů, přesněji řečeno získaných dat, jelikož jsou ve většině případů značně obsáhlé a detailní (Vojtíšek 2012). Určitá omezení by se jistě dala identifikovat i ve vztahu k různým metodám provedení rozhovorů (osobní setkání, rozhovor přes telefon, aplikaci online...), avšak je zapotřebí podotknout, že žádné zásadní rozdíly, pokud jde o metodu provedení rozhovoru, se na získaných datech neprojevíly.

4.4 Analýza dat

Typem analýzy, který jsem pro výzkum zvolila, je metoda otevřeného kódování. Rozhovory jsem přepsala a provedla jsem doslovnou transkripci veškerých získaných dat. Tyto transkripce jsem poté upravila, odstranila jsem přebytečné a zbytečné výrazy či fráze

jako například opakování určitých slov, hovorové výrazy atd. V rámci samotného kódování jsem jednotlivé rozhovory zkopírovala do několika dokumentů v rámci výzkumných otázek. V první části jsem v textu barevně zvýraznila odpovědi na jednotlivé výzkumné otázky. Tyto úryvky jsem poté zkopírovala do tabulek, kde jsem výroky připisovala jednotlivé kódy a z těch poté vytvořené kategorie. Při práci s výroky jsem si pomáhala psaním komentářů, které mi zjednodušovaly práci s danými úryvky. Seznam výsledných kódů a kategorií přikládám společně s výzkumnými otázkami, na něž dané kódy a kategorie odpovídají, v příloze č. 3.

K interpretaci získaných výsledků analýzy jsem zvolila techniku „vyložených karet“. Tato metoda mi umožnila využít vzniklých kategorií a kódů, přičemž kategorie jsem uspořádala tak, jak jdou po sobě, a poté jsem v rámci interpretace převyprávěla obsah jednotlivých kategorií. Tyto kategorie tvoří kapitoly, v nichž je vysvětlován význam daných kódů a to, jak odpovídají na dané výzkumné otázky. Jde o poměrně jednoduchou, avšak účinnou formu interpretace kvalitativních dat získaných z otevřeného kódování (Švaříček, Šedřová 2014).

4.5 Omezení zvolené analýzy

Nedostatky, které tato analýza přináší, spatřuji především v značné subjektivnosti, kterou otevřené kódování představuje. Jinému výzkumníkovi by mohly připadat důležitější jiná data, mohl by vybrat jiné úryvky. Je tedy čistě na mém uvážení, jaké výroky vyberu a jaký z nich sestavím výsledný příběh.

4.6 Etika výzkumu

Dle Jeřábka (1993) je etika výzkumu založena na odpovědnosti výzkumníka vůči:

- dotazovaným,
- výzkumu a roli výzkumníka,
- zadavateli výzkumu.

V rámci své práce jsem se pokusila plně respektovat veškeré tyto aspekty výzkumu. Dotazované jsem předem informovala o anonymitě (lépe řečeno o důvěrnosti, totiž že jejich osobní údaje budou známy pouze mně jakožto výzkumníkovi) a o možném využití získaných dat pouze pro studijní či výzkumné účely. „Důvěrnost (confidentiality) znamená, že nebudou zveřejněny žádné informace, které by umožnily čtenáři identifikovat účastníky výzkumu. Pokud toho výzkumník nemůže dosáhnout, neměl by výzkumnou

zprávu publikovat. Jde především o ochranu osobnosti zkoumaného jedince, stejně jako o ochranu výzkumníka“ (Průcha, Švaříček 2009). Všem respondentům jsem před provedením rozhovoru zaslala či nechala osobně přečíst informovaný souhlas, se kterým všichni souhlasili (šablona informovaného souhlasu viz příloha číslo 1). Zároveň jsem každého dotazovaného informovala, že může jakoukoliv otázku při rozhovoru přeskočit či že můžeme rozhovor zcela ukončit, pokud to bude vyžadovat. S dotazovanými jsem jednala s respektem a na začátku i na konci rozhovoru jsem jim poděkovala za spolupráci. Při psaní práce jsem využívala místo jmen respondentek označení R1, R2, R3, R4 a R5, aby byla dodržena důvěrnost výzkumu.

V rámci odpovědnosti za samotný výzkum a za roli výzkumníka jsem taktéž usilovala o naprostou transparentnost. Veškerá získaná data jsou z vlastního dotazování. To samé platí pro celý text, který je vlastní autorskou tvorbou. K citacím z děl jiných autorů jsem přistupovala s respektem a vždy jsem se snažila o naprosto korektní citování. K celému výzkumu jsem se pokoušela po celou dobu přistupovat objektivně a s přirozeným respektem vůči dané problematice.

5. Interpretace výsledků: Představení vychovatelek dětských skupin a jejich zaměstnání

5.1 Osobní údaje

Respondenty v mém výzkumu zastupují ženy ve věku zhruba třiceti až padesáti let. Všechny spojuje stejný zájem, a tím je péče o děti, lépe řečeno práce s dětmi. Zajímavá je na výzkumu rozmanitost samotného zaměstnání. Dvě z pěti dotazovaných (R1, R3) jsou jak vychovatelky v denní péči o děti, tak i zřizovatelky jeslí. To znamená, že mají na starost nejen péči o děti, ale i veškerou administrativu v rámci chodu dětské skupiny. Mají hlavní slovo při jednání s rodiči a s úřady.

„Ted' už nejsem s dětmi každý den. Už na to mám kolegyně, takže ted' už můj pracovní den vypadá i trošku jinak. Nejenom takhle s dětmi, ale já musím komunikovat s rodiči, komunikuji s úřady, tak tohle všechno ještě řeším mimo to. Vlastně s dětmi jsem ted' víceméně jen dva dny v týdnu. Chodím tam tedy každý den, protože chci vidět, jak to funguje, a ráda tam jsem, ale nejsem tam už od rána do večera.“ (R1)

Respondentka zároveň priznala, že komunikace s úřady pro ni není příjemná činnost.

„Nemám ráda řešení s úřady. Tam se necítím dobře a vždycky, když něco řeším, tak si to musím stokrát zkontrolovat.“ (R1)

Jedna z vychovatelek (R4) je zároveň hlavní pečující osobou v daných jeslích. I zde se tato pracovní pozice pojí s většími pravomocemi. R4 vede kolektiv několika dalších vychovatelek, vymýšlí program dětské skupiny a má hlavní slovo společně se zřizovatelkou jeslí při jakékoliv příležitosti. Tato pozice ovšem obnáší i práci na počítači, v oblasti administrativy, objednávání potřebného sortimentu a tak dále.

„Já tady dělám hlavní pečující osobu, pak tady jsou ještě tři další chůvy, takže já mám na starosti ještě i tu komunikaci s rodiči a různé organizační věci, objednávky, drogerie a papírnictví.“ (R4)

Čtvrtá vychovatelka (R5) je současně hlavní pečující osobou a lektorkou metody „play wisely“³.

„Vzhledem k tomu, že nejsem přímo u dětí, tak já můžu popsat dva takové své pracovní běžné dny. Bud' jsem jako lektor, kdy přijdu vlastně do práce, připravím si tu učebnu

³ „Play wisely“ je inovativní učební metoda, která napomáhá dětem se pohybově a rozumově rozvíjet.

a postupně začnou chodit děti na lekce. To je jeden pracovní den. Druhý pracovní den je administrativní, to znamená, že se starám o různé docházky, smlouvy, o program, přípravy na ten denní program a tak. I o nějaké personální věci.“ (R5)

Pátá vychovatelka (R2) zastává pouze roli vychovatelky, tudíž je celou pracovní dobu v přímé péči o děti.

Co se týče vzdělání vychovatelek, i to je velmi rozmanité. R1 studovala na vysoké škole úplně jiný obor, který nedokončila. Jejím nejvyšším získaným vzděláním je tedy střední s maturitou. Poté si dodělala kurz profesionální chůvy, který pro ni byl povinný, aby mohla vést vázanou živnost v péči o děti od jednoho do tří let věku. R2 studovala Vyšší odbornou školu zdravotní, kterou úspěšně dokončila. R3 má vystudovanou Speciální pedagogiku na vysoké škole. R4 vystudovala Sociální pedagogiku na Vyšší odborné škole v Kroměříži. R5 aktuálně ve svých třiceti osmi letech studuje Speciální pedagogiku. Studium se pro ni stalo velkou zálibou.

Tím se dostávám k předešlému zaměstnání vychovatelek DS. Dvě z respondentek rovnou po studiích navázaly na práci s dětmi a během několika let založily vlastní dětskou skupinu (R1, R3). R2 byla před prací s dětmi zdravotní sestrou, k čemuž ostatně vedlo i její vzdělání. R4 se věnovala práci s dětmi již před nástupem do současného zaměstnání v DS. Zmínila například předchozí práci v integračních školičkách pro děti ze sociálně slabých rodin. R5 se k práci s dětmi dostala až po několika letech. V mezidobí pracovala ve zcela jiném odvětví.

„Já jsem pracovala v reklamní agentuře a dělala jsem eventy jako golfové turnaje, módní přehlídky a tak. Úplně jiná branže.“ (R5)

5.2 Motivace

Předchozí zaměstnání úzce souvisí s **motivací k výběru současného zaměstnání** vychovatelek v DS. Všechny dotazované se shodují, že hlavní motivací pro ně byla především samotná práce s dětmi, která je nějakým způsobem motivuje a láká je již od dětství.

„Myslím si, že obecně děti jsou takové moje poslání, nedovedu si ani představit, že bych dělala něco jiného. Od malého věku jsem chtěla pracovat v dětském domově, ale po porodu dětí se tento sen tak nějak rozplynul, protože přednostně jsem matkou.“ (R4)

„Tak bylo mi 50 let, moje práce je teď s dětmi... moje práce je mým koníčkem. Dělal jsem zdravotní sestru, ale tahle práce mě zas až tolik nenaplňovala, tak jsem si říkala, že by mě bavilo někdy dělat třeba na starší kolena dělat s dětmi. Tak mi kolegyně nabídla jednou tuhle práci a jsem velmi vděčná za to, že vlastně s těmi dětmi můžu dělat, protože mě ta práce hrozně nabíjí.“ (R2)

Mezi motivacemi pro práci s dětmi zazněla i chuť začít podnikat, respektive vlastnit něco svého, co bude dotazovanou „nabíjet“ a bavit. *„No, chtěla jsem mít něco vlastního a chtěla jsem pracovat s dětma.“ (R1)* Jedna z dotazovaných ihned po škole nastoupila na MPSV a účastnila se pilotního projektu dětských skupin přímo u zdroje jeho vzniku. To ji poté motivovalo si s kolegyní založit vlastní výchovnou instituci (R3).

K motivaci patří jednoznačně i **motivace při zaměstnání**, která vychovatelky v práci „nabíjí“. Vesměs opět zaznívaly podobné důvody, proč dotazované jejich práce baví. Jednoznačnou odpovědí byly děti, které každý všední den rozveselí a obohatí.

„Můj život jsou vlastně děti, ať už vlastní, nebo cizí. Strašně mě baví konkrétně na té práci ta zpětná vazba, jak ty děti, když sem přijdou opravdu malinké a odchází i za pouhý rok, ale ten posun je u nich hrozně viditelný, tak to mě hrozně baví, plus nějaká zpětná vazba.“ (R4)

V rámci motivace při zaměstnání zaznívá poměrně často (R4, R3, R2) také zpětná vazba od rodičů, která taktéž poskytuje vychovatelkám možnost se zlepšovat či naopak se cítit dobře ve výkonu své pozice.

„Nejvíce mě baví samotná práce s dětmi, protože to je tak proměnlivé. Každý den je úplně jiný, jak jsou zrovna ty děti nastavené. To mě baví asi ze všeho úplně nejvíce a pak mě baví ta komunikace s těmi rodiči, že tam mám jednak tu zpětnou vazbu, že to děláme dobře, že jsou rodiče spokojení a taky i rodiče vidí ten posun u dětí, což je supr, no.“ (R3)

„Hlavně pro nás jakoby je i dobrý, když pak přijde maminka a říká: ježíš, ty děti si zpívají doma a tancují, takže pro nás je to takové plus, že ty děti se tam něco naučily. Že ty děti něco z té naší práce vnímají, že si něco odnesou. Když jsou takhle maličké, tak si člověk říká, že aspoň tam ty děti neležeš, neseď, že aspoň z té práce něco mají.“ (R2)

5.3 Program dětské skupiny

Jelikož ve výzkumu pracuji s pěti institucemi fungujícími na stejném principu, každodenní program těchto dětských skupin se vesměs neliší. Přinejmenším základní kostra programu je všude stejná.

„Máme otevřeno od osmi hodin do šesti do večera a chodí k nám děti mezi osmou a devátou, kdy si volně hrají. Potom v devět začíná přivítání, ideálně v celkovém počtu dětí, aby se to potom už nenarušovalo. Potom začínáme ranním kruhem, kdy děláme různé aktivity. Většinou se teda pozdravíme a dopoledne většinou zpíváme. Zpíváme česky, anglicky, máme vybranou písničku nebo básničku, kterou rozebíráme. To musí být legrační asi, ale s těmi malými dětmi se dá už dobře pracovat. Poté si dáme svačinu, pak děláme výtvarku, chodíme ven, spinká se. Je to takové různorodé.“ (R1)

Do dopoledního či odpoledního programu bývají často zařazeny právě zpěv a tanec, které děti baví, rozvíjí jejich motoriku a učí je pohybu hrou (R1, R2, R3, R4, R5). V denním programu se poměrně výrazně odlišuje dětská skupina, ve které pracuje R5. V této instituci se v jako jediné využívá učební a hravá metoda „play wisely“ a Montessori prvky při práci s dětmi.

„Děti přichází do třídy, vybírají si pomůcky. My máme připravené pomůcky, jak jsem říkala, jedeme s nějakými prvky Montessori. Děti mají připravené prostředí a mohou si vybírat to, co je baví, co je láká. My jim v tom samozřejmě pomáháme. Motivujeme je. Někdy okolo 8:45 začíná elipsa, kdy právě využíváme karty play wisely nebo ukazujeme nějakou pomůcku nebo si vyprávíme o pravidlech, které máme ve třídě...“ (R5)

Důležitou součástí každodenního chodu jeslí je také komunikace s rodiči, jak při předávání dětí ráno do denní péče, tak i při předávání dětí zpět do péče rodičů (R2, R3, R4). Nicméně všechny dotazované se shodly na tom, že komunikace s rodiči je pro chod DS nezbytná. Tím se dostáváme k charakteristice zaměstnání vychovatelky.

5.4 Fungování dětské skupiny

Komunikace a spolupráce s rodiči dětí je jednoznačně jedním z hlavních úkolů vychovatelek při výkonu jejich práce, samozřejmě hned vedle samotné péče o děti. *„My jsme takový společenský, veselý, jsou to vlastně jesle, takže člověk se s těmi rodiči musí umět tak nějak na úrovni i bavit.“ (R2)* Komunikace probíhá v různých dětských skupinách na různé komunikační úrovni. R1 a R5 ve svých jeslích informují rodiče pomocí měsíčních

zpráv a fotek, při adaptaci⁴ je posílání fotek rodičům intenzivnější, aby měli rodiče dostatek informací o tom, co se s dítětem děje. R3 mluví o intenzivnější komunikaci s rodiči.

„My to máme nastavené tak, že je informujeme i kolikrát kolem dne. Pošleme jim fotku, jak se děti mají. Když nám přijde plačtivé dítě, tak za hodinu pišeme SMS, že už je v pohodě, ať se i ti rodiče uklidní a nejsou ve stresu, že tam to jejich dítě pláče celé dopoledne.“ (R3)

Podobně jako u R3 to funguje i u R4, nicméně v tomto zařízení využívají jako hlavní informační portál Facebook, kde mají uzavřenou skupinu pouze pro rodiče daných dětí, kde rodiče pravidelně informují.

Mezi další zásadní charakteristiky vychovatelek patří dle rozhovorů nutná **kreativita**, lépe řečeno, je potřeba umět děti zabavit, aby byly v jeslích spokojené. Je zde nutná určitá míra komunikace a domluvy mezi dětmi a vychovatelkami. O důležitosti kreativity mluví především R1, R3 a R4.

„Ona je to prostě práce. Je tam potřeba počítat s tím, že je nutné ty děti někam vést, někam je směřovat. Nejde jen o to si sednout a koukat, jak si hrají, protože pak se ty děti nudí. Pak začnou blbnout a pro vás je to všechno hrozně náročný... Když vidíme, že děti třeba nechtějí se učit písmenka nebo čísla atd., tak uděláme třeba překážkovou dráhu. Takže domlouváme s nimi, na co mají náladu, nebo i vidíte, že třeba zrovna potřebují vybit tu energii, tak jim nebudu nabízet, [že] půjdeme číst knížku, když potřebují skákat. Takže tam je taky důležitá ta komunikace a naslouchat jim.“ (R1)

„Tam je už od začátku vidět, že se na každé dítě musí úplně jinak. Na každé dítě funguje něco jiného, už jenom při té adaptaci, když k nám ty děti chodí.“ (R3)

DS, ve které pracuje R4, se zdá být v rámci kreativity nejvíce kupředu. Vychovatelky zde pro děti vymýšlí různé tematické okruhy, přičemž se podle daného okruhu tvoří, cvičí, zpívá. R4 zmínila, že tematicky dodržují i tradice, svátky. Starší děti navštěvují divadelní představení.

„Vždycky je to tak, že máme na 14 dní různá témata. Ted' máme třeba masopustní téma. Máme karnevaly, besídky. V divadle jsme tady byli, to je většinou od tří plus. Vezmeme ty starší děti a myslím si, že se snažíme, co se dá.“ (R4)

⁴ Adaptace je proces, při kterém dětská skupina začleňuje nové dítě do kolektivu. Vychovatelky se tak seznamují jak s novým dítětem, tak i s rodiči dítěte.

Mezi další podstatné charakteristiky tohoto zaměstnání patří **strach, zodpovědnost** pociťovaná vůči dětem v péči vychovatelek. Projevuje se u respondentů v různé míře, nicméně všechny dotazované se shodly, že tento pocit je nedílnou součástí jejich práce. Největší míru strachu o děti v denní péči jsem při rozhovorech pociťovala z R2 a R4. R2 jako jediná zmínila i možné důsledky, které by s sebou například úraz dítěte mohl nést.

„Ano, bojím, protože v tu chvíli, když je od těch rodičů přeberu, já přebírám tu funkci té mámy, ta zodpovědnost je veškerá na mně. Hlavně tam když se něco stane, tak ten člověk je pořád tou jednou nohou v kriminále, protože ty rodiče se po tobě pak povevou. Je to pak fakt průšvih. Já teda předvídám vážně hodně, tak člověk fakt musí předvídat, aby se něco nestalo. Pořád musíte ty děti sledovat, nesmíte je nechat vteřinu bez dohledu.“ (R2)

V neposlední řadě lze v rámci tohoto zaměstnání pozorovat, že všechny dotazované své zaměstnání vnímají zároveň jako své **poslání**. Jak jsem zmiňovala výše, všechny respondentky sdílí lásku k dětem a našly v sobě jakousi potřebu s dětmi pracovat. Takto své poslání popsala například R2: *„Pomáhat... moje poslání je nejenom pomáhat dětem, lidem, ale hlavně tu práci s těmi dětmi, člověk vlastně, ne že člověk dělá v jeslích, že je to člověk, který tu práci odvádí svědomitě. Já takový člověk jsem a je fakt, že za mnou jsou vidět i výsledky. Hlavně je krásné, když člověk přijde do práce a ty děti se za tebou ženou. Takže moje poslání je práce s dětmi, lidmi. Já jsem člověk, který prostě rozdává radost.“ (R2)*

6. Interpretace výsledků: Popis práce vychovatelek dětských skupin v rámci akontability, akontability morální a klimatu dětské skupiny

6.1 Vztah k práci

Všech pět dotázaných vychovatelek svůj vztah k práci popsalo jako kladný, nicméně byly jmenovány různé determinanty, které tuto spokojenost ovlivňují. Nejvlivnější determinant jsem pojmenovala jako **náplň zaměstnání**. Jde o každodenní situace, které ovlivňují, jak se dotazovaná ve své práci cítí a jaký k ní má vztah. Nejčastěji byly jako hlavní důvod, proč se v práci cítí dobře, jmenovány právě děti. Například R1 jmenuje jako velkou výhodu, že děti mezi sebou nesdílí žádnou zlobu.

„Hrozně se mi líbí, jak ty malé děti mezi sebou nemají žádnou zášť, a pokud, tak je to ,on má moji hračku a já ji chci‘, ale to je rychle pryč a vyřeší se to, není tam zbytečná, bezdůvodná nenávisť, tak to se mi na tom hrozně líbí...“ (R1)

Něco velmi podobného zmiňuje i R4, která naopak poukazuje na jakousi čistotu a upřímnost, kterými děti oplývají.

„Na druhou stranu se musí člověk chovat naprosto přirozeně, protože prostě přirozenost dětí se přenáší na toho člověka. Nemusí se poohlížet na to, jak na něj to mrně kouká, jak se chovat, aby se náhodou někoho nedotkl. Je to prostě hrozně čisté. Děti nám toho bez problémů hodně řeknou, co si zrovna myslí. Takže opravdu taková přirozenost, čistota, takže mě to opravdu hodně naplňuje.“ (R4)

Všechny respondentky během rozhovorů zmínily, že je několik aktivit, které je s dětmi „nabíjí“, baví. R2 například zmínila hraní si s dětmi, dovádění a společné aktivity jako něco, co ji vždy nabije dobrou náladou. R3 naopak zmiňuje jako oblíbenou činnost určitou organizovanou aktivitu, při které má nad dětmi kontrolu a učí děti hrou. To samé vypověděla i R5, která si je nejjistější v práci s kartami „play wisely“. Tato „škola hrou“ ji v práci naplňuje nejvíce. U R4 zaznělo, že sama je nejšťastnější, když se děti v dětské skupině něco naučí a poté to předávají dál, například nové dovednosti ukazují rodičům. Samozřejmě je nutné podotknout, že všechny dotazované si uvědomují svoji zodpovědnost za děti v péči a u veškerých aktivit, a tudíž po celou svou pracovní dobu pocítují neustálý pocit zodpovědnosti za děti. Tento fakt v rozhovoru shrnula R4.

„Občas si myslím, že my jako dospělí zapomínáme na to, že tady máme třeba pod rukama těch 17–19 dětí, a občas jako vypadneme z takového toho nadhledu našeho, protože ač se to asi nezdá, tak ta práce náročná prostě je.“ (R4)

Dalším důležitým determinantem toho, jak se vychovatelky v práci cítí, jsou **vztahy v pracovním kolektivu**. Tady se názory dotazovaných liší. R1, R2 a R3 v rozhovorech uvedly, že měly i špatné, respektive nepříjemné zážitky s kolegyněmi. R1 a R3 (obě jsou zřizovatelky DS i vychovatelky) mluví o velké spokojenosti se současným pracovním kolektivem.

„... Takže jsme tu měly vlastně dvě kolegyně, které odešly po měsíci, protože to pro ně bylo tak moc psychicky i fyzicky náročný, že to prostě nezvládly. No a teď tu už půl roku máme tuhle jednu kolegyni a teď nově tu její maminku. Tak to jsem moc ráda.“ (R1)

U jediné dotazované, R2, jsem pociťovala nejisté, až negativní vztahy s kolegyněmi.

„Je naopak něco, co vás na vaší práci trápí?“ „Kolektiv. Je nás tam 10 žen, tak prostě ne každá žena je normální. Ty lidi některý tuhleto práci by neměli dělat.“ (R2)

Nicméně všechny respondentky se v rozhovorech shodly na tom, že veškeré konflikty, například i malá nedorozumění, je potřeba řešit, tzv. si to vyříkat. Všechny dotazované také uvedly, že tento systém u nich funguje a kolektivu to velmi prospívá (až na odpověď R2, tam byl současný kolektiv posuzován spíše negativně).

„Vycházíme dobře. Teď jsme měly shodou okolností takový jako... bylo potřeba pročistit vzduch trošku, což se stalo, ale vlastně se zjistilo, že se to pročistilo velmi dobře a velmi rychle. Stačilo k tomu si jen sednout a říct si, kdo co jak cítí a kdo co potřebuje. Zase jsme se posunuly někam jinam a dál. Vždycky je co zlepšovat. Jsou tam přátelské vztahy. Zároveň můžu říct, že si nebojíme si říct, co se nám nelíbí třeba.“ (R5)

Dalším členem pracovního kolektivu je i nadřízený. V případě R1 a R3 jsou v roli těchto nadřízených právě respondentky samy. Ve zbylých třech případech byly zmíněny pouze pozitivní vztahy s nadřízenými (R2, R4, R5). Právě R2, která není vyloženě spokojená s kolektivem, zmiňuje, že s nadřízenou má skvělé vztahy, respektuje ji a líbí se jí přístup k práci a ke kolektivu, který její nadřízená zastupuje. To samé bylo v podstatě řečeno i u R4 a R5. U R5 se do vztahu s nadřízenou zapojuje ještě fakt, že její současná nadřízená byla vlastně osobou, která jí práci nabídla, a to po tom, co R5 do téže dětské skupiny

vodila vlastní dceru. Společně pracovaly na metodě „play wisely“. Byla zmíněna i poměrně osobní vztahová linka.

„My jsme se vlastně úplně původně seznámily tak, že ona byla lektorkou mé dcery v rámci play wisely. Jak jsem říkala, slovo dalo slovo, mně se to líbilo. Stala se ze mě lektorka. Pak ten vztah postupoval tak, že ten vztah byl pracovní, ale velmi rychle se z něj stal vztah přátelský. Takže my to máme na bázi přátelství a hezky to funguje.“ (R5)

Velmi důležitým kritériem pro to, zda se vychovatelky ve své práci cítí dobře, se stala **celková spokojenost všech aktérů** (rodiče dětí, kolegyně, nadřízení, samotné děti). Podstatnou roli zde hraje především spokojenost rodičů dětí a dětí samotných. Jsou-li tyto složky dětské skupiny spokojené, tím spokojenější jsou i samotné dotazované. Toho se úzce dotýká i přístup rodičů dětí k profesi vychovatelky. R2 zmiňuje, jak negativní přístup rodičů k zaměstnání může velmi snadno ovlivnit to, jak se vychovatelka cítí.

„Máme tam právníky, lékaře, manažery, jsou to lidi někdy hodně konfliktní než lidi, kteří mají i daleko nižší úroveň vzdělání. Ty lidi jsou rádi s tím nižším vzděláním, že my to pro ně uděláme, tuhle práci, činnost, že jim tu službu odvádíme, než tyhle ty lidi, co nás mají jakoby za služby. To se nám stalo už několikrát, že nám to lidi dávají hodně najevo. Dávají nám sem dítě a my jsme povinni se mu 100% věnovat. My ale nemůžeme se konkrétně jednomu dítěti v tomhle počtu věnovat, to prostě nelze. Někteří ti rodiče si myslí, že to tak je, ale není. To prostě nelze.“ (R2)

Nicméně R1, R3, R4 a R5 popisují vztahy s rodiči jako pozitivní. Všichni uvedli jakýsi konflikt, který vznikl v minulosti, ať už šlo o nezaplacení za službu (R3), nebo například o výmysl dítěte, který poté velmi agresivně řešili rodiče dítěte, přičemž obviňovali vychovatelky z něčeho, co si dítě vymyslelo (R4). V tomto směru je také důležité podotknout, že R1 a R3 poukazují rovněž na fakt, že neustále jde o službu, která má určitá pevně daná pravidla.

„No, oni (rodiče) to zkoušejí, ale jelikož, teď to asi vyzní blbě, ale když děláme nějakou službu, tak já ji nechci dělat způsobem, který mně třeba není příjemný, takže máme jasně nastavená pravidla mezi námi i rodiči.“ (R1)

Výše uvedené tedy spoluurčuje vztah vychovatelek k jejich práci, jelikož jako zaměstnankyně mají svá určitá práva i povinnosti. Totéž platí i o rodičích dětí, kteří tuto službu na začátku využívání tzv. zesmluvní, respektive uzavřou s DS smluvní vztah.

Posledním, ovšem neméně důležitým determinantem spokojenosti vychovatelek je **vnitřní přesvědčení motivující k výkonu práce**, které vychovatelky „nabíjí“ pozitivní energií a určuje jejich vztah k zaměstnání. R1 například jako takovou motivaci zmiňuje spokojenost dětí, tj. chce pro ně jen to nejlepší. V tom se ostatně shodují i ostatní respondentky. U všech dotazovaných je patrný i poměrně značný citový vztah k dětem, které navštěvují danou DS.

„Já se totiž vždycky do těch dětí zamiluju, a to se mi i stalo, že ty děti ode mě ani potom nechtějí. Maminky říkají: ‚Tak pojd‘, Pepičku, domů,‘ a on říká: ‚Ne.‘ Já ty děti naprosto chápu. My jsme těch osm hodin ty maminy. Ta maminka biologická je ráno v sedm přivede a v půl páté si pro ně přijdou. Tu dobu my jsme ty jejich mámy, takže já ty děti naprosto chápu.“ (R2)

U R2 je tento citový vztah nejznatelnější. R1, R3, R4 a R5 si k dětem drží větší citový odstup (viz podkapitola 6.3 Morální zodpovědnost).

Na závěr této podkapitoly bych ráda zmínila speciální zážitky, které formují subjektivní pohled na dětské skupiny očima dané vychovatelky. Všechny respondentky nějaký takový zážitek zmínily, ať už pozitivní, či negativní. Velmi dobře tuto podkapitolu shrnuje úryvek z rozhovoru s R3:

„Ted mě zrovna napadl takový hezký okamžik. Já jsem se hrozně zlobila na jednoho kluka, který dělal to, co neměl. Prostě byl takový hrozně ostrý na ostatní a já jsem na něj už fakt prostě zařvala, ať toho nechá, že tohle už je opravdu moc, a on za mnou přišel a objal mě a řekl mi: ‚Mám tě rád, teto.‘ Jako tohle mě fakt dostalo, na to asi nezapomenu.“ (R3)

6.2 Akontabilita z pohledu služby

Akontabilní si dotazované v určité míře přijdou ke všem aktérům (k rodičům dětí, ke kolegům, k nadřízenému i k dětem samotným). Vyzdvihnuta byla ve všech rozhovorech především **komunikace** mezi aktéry jakožto prostředek akontability mezi jednotlivými stranami. Akontabilita poté vede **k důvěře**, ta zaručuje **spolupráci** mezi aktéry a ta následně vede k úspěšnému chodu instituce (viz příloha č. 4).

Nejsilnější se akontabilita u všech respondentek zdá být vůči rodičům dětí. S těmi je podle všech respondentek nutno komunikovat nejvíce. Intenzita této komunikace se odvíjí od důvěry mezi institucí a rodiči. Proto během adaptace bývá míra komunikace s rodiči

nejintenzivnější. Poté, co se všechny strany poznají a začnou si na sebe zvykat, se komunikace ustálí na běžném režimu. Taktéž všechny dotazované zmínily, že s rodiči vychovatelky mluví o dětech jak při ranním, tak i při večerním předávání. Informují se, jak dítě jedlo, pilo, jak si hrálo atd.

„Tím, že člověk dělá s dětmi a ty děti člověk musí opečovávat, aby se jim nic nestalo, tak si myslím, že pro mě je nejlepší, když to dítě přijmu zdravé a odevzdám ho zdravé, takže k rodičům [pocituji největší zodpovědnost].“ (R2)

„Já rodičům, já se s nimi vždycky snažím o tomhle mluvit, protože abych neměla nešťastné kolegyně, které mají pocit, že nejsou ti rodiče s nimi spokojeni nebo že něco nedělají dostatečně, tak je vždycky dobré s těmi rodiči o tom mluvit.“ (R1)

Důvěra ze strany rodičů dětí je pro všechny dotazované vychovatelky zásadní, bez této důvěry vzájemná spolupráce nemůže fungovat.

„My i se snažíme těm rodičům dávat pravidelný reporty. Píšeme každý měsíc, sepisuju jim, co jsme dělali, posíláme fotky. I vlastně u těch víc plačtivějších dětí třeba při adaptaci, tak tam posíláme i fotky během té adaptace, aby viděli, že teda tu hodinu, co tam to dítě je, že to celý neprobrečí. Samozřejmě snažíme se je nějak uklidnit, aby to bylo příjemný i pro toho rodiče, protože když ten k nám necítí důvěru, tak by to bylo špatně.“ (R1)

„Já si myslím, že z 90 % nám ti rodiče důvěřují. Tam jde o to, jak ten člověk s nimi mluví při tom nástupu do těch jeslí. Pokud ten člověk je příjemný, člověk tam musí nasadit opravdu všechno. Člověk musí přijít a mluvit s tou maminkou, jak kdyby se s ní znal. Nemůžu tam já nasadit tvář jako arogantního člověka, to nelze.“ (R2)

„Přijde mi, že nám právě (rodiče) hodně důvěřují. My to máme nastavené tak, že je informujeme i kolikrát kolem dne. Pošleme jim fotku, jak se děti mají. Když nám přijde plačtivé dítě, tak za hodinu píšeme SMS, že už je v pohodě, ať se i ty rodiče uklidní a nejsou ve stresu, že tam to jejich dítě pláče celé dopoledne. Takže myslím, že díky tomu si vždycky vybudujeme takovou důvěru, že nemají potřebu nás šmírovat za plotem, jestli je všechno v pohodě.“ (R3)

R1, R3, R4 a R5 si rodiče dětí v jejich dětských skupinách chválí. Vztahy s nimi mají na oficiální úrovni dobré, respektive služba jeslí funguje bez problému. U R2 jako jediné byly zmíněny poměrně časté nepříjemnosti při jednání s rodiči.

„Někdy si člověk řekne, že ať se člověk snaží jakkoliv, tak ta práce s těmi rodiči je strašná, je to až nevděčný. Člověk těm dětem dá první poslední a ta maminka má pocit, že my těm dětem tam snad... já nevím. Jako je jasný, že když při ranním příjmu k nám to dítě nechce, no tak je to jasný, to dítě je malinké a chce být s maminkou a někdy ty rodiče to berou tak, jako by že my jim tam asi něco děláme, že to dítě tam nechce, ale to tak není, a to je pro mě kolikrát až nepříjemný, když ty rodiče to takhle berou a můžeme jim to vysvětlovat horem dolem, že prostě ty děti si zvyknou a že ty začátky té adaptace jsou vždycky těžké. To je jasné.“ (R2)

„Zažili jsme tady už i pár úrazů, kdy jsme volali sanitku na rozseklou hlavu a není to nic příjemného. Zase ale musím říct, že máme obrovské štěstí na rodiče, stalo se to asi jednou dvakrát, nikdo z toho neudělal žádnou aféru, vždycky to přijali se strašnou pohodou, jasné, to by se mu stalo i doma, jsou to děti. Takže to je taky velká pomoc od těch rodičů, že jsme nenarazili na někoho, kdo by nám dával něco na vinu.“ (R4)

R2 ve výše uvedeném úryvku naráží na období adaptace, kdy je nové dítě přijímáno do jeslí. O této adaptaci mluvily všechny respondentky. Je to velmi složitý proces, kdy se poměrně často děje, že dítě ještě není na odloučení od rodičů zralé. Všechny respondentky přiznaly, že se často jedná o nepříjemné situace, nicméně ve většině případů se dají vyřešit bez problémů prostřednictvím komunikace, tím, že si promluví s rodiči dětí. Nástup dítěte se pak většinou o půl rok či rok odloží.

Jako poměrně důležitý akontabilní prvek se jeví samotná oficialita vztahů, kterou nejpodrobněji zmiňuje R5, mluví o ní i R1 a R3.

„Já si troufám říct, že my jim dáme ty informace dopředu hodně podrobně. Snažím se to dělat hodně podrobně, aby tam nebyl čas na nějakou diskuzi, něco, co by nám tam chybělo v nějakém tom výčtu těch pravidel, jak to jako funguje. Na všechno ti rodiče přistoupí, dostanou to dopředu. Vědí, za jakých podmínek to celé je. My samozřejmě respektujeme potřeby dítěte, rodiče, takže vždycky je prostor pro nějakou diskuzi. Vždycky je to o dohodě.“ (R5)

Další podstatná míra akontability vychovatelek je pocíťována ke kolegům. Všechny dotazované se shodly, že v rámci kolektivu spolu vycházejí dobře, především díky komunikaci. Jakékoliv konflikty, nedorozumění se snaží si mezi sebou vyříkat. R5 to

například shrnula takto: „*Jsem zodpovědná vůči kolegům, kteří se mou pracují a spoléhají se na mě v rámci dalších věcí, spolupráce.*“ (R5)

Tuto nezbytnou komunikaci mezi kolegy popisuje R1 následovně:

„*Bylo tam jenom to, že já jasně dávám dopředu najevo to, co si myslím nebo očekávám, že kdyby nastal nějaký konflikt, nebo ne konflikt, ale jiná představa o práci, tak vždycky se snažím, aby mi to řekli. Dáváme si teď i takové sedánky jednou za měsíc. Snažím se s nimi o tom mluvit, abych věděla, co já můžu změnit, jaký jsou moje představy, jejich, abychom to dali nějak dohromady.*“ (R1)

S tímto výrokem se všechny respondentky shodují. R1 (i R3) působí v daném kolektivu vychovatelek rovněž v roli nadřízených, čímž se dostáváme k další akontabilitě vychovatelek, akontabilitě vůči nadřízenému. R2, R4 a R5 se shodují, že své nadřízené vnímají s respektem a pokorou. Vyhovuje jim, jak zařízení vedou, a všechny s nimi mají dobré vztahy.

„*Kdybych si mohla vybrat vícero těch skupin, tak si určitě myslím zodpovědnost vůči vedení, že si nás sem nasadili z určitého důvodu a očekávají, že tu práci budeme dělat dobře. Tam je určitě velký hnací motor, aby byla spokojenost.*“ (R4)

„*Jinak si myslím, že ona [nadřízená] tu svoji práci odvádí svědomitě a dělá ji v pohodě. Nemám jí co vytknout. Jako obdivuji ji. Já bych to nedělala. Kolikrát taky s rodiči bojuje a není to kolikrát nic příjemného.*“ (R2)

Akontabilita vůči dětem se ve velké míře neobjevuje, naopak v tomto případě jasně převládá akontabilita morální, pocíťovaná zejména vůči dětem v denní péči.

6.3 Morální zodpovědnost

Nejintenzivnější je pro všechny vychovatelky vztah k dětem (ze všech zbylých aktérů), které jejich dětské skupiny navštěvují. Všechny dotazované v rozhovorech uvedly, že si k dětem v denní péči vždy vytvoří vztah.

„*Už jak krásně mluví, tak tam samozřejmě je jako velká citová vazba, ale pořád víte, že to nejsou ty vaše děti, nebo já to tak mám, že pro mě to jsou prostě děti, které mám neuvěřitelně ráda.*“ (R1)

R4 jako jediná zmiňuje i velmi intenzivní vztah k rodinám dětí, které dětskou skupinu navštěvují.

„Navázalo na nás už taky hodně rodin, tak já jsem si vytvořila úzký vztah s již vícero těmi rodiči. Už to nechci, protože těch přátel mám fakt hodně. Takže já mám velmi úzký vztah [k dětem i k rodičům].“ (R4)

S citovou vazbou k dětem souvisí i neustálý pocit zodpovědnosti za děti v péči. Ve všech rozhovorech byl zmiňován důvod, že přeci jenom jde o velmi malé děti, které sice jsou už poměrně samostatné, nicméně vždy se může něco stát. R1, R5 zmiňují, že se o děti nebojí, respektive mají přirozený respekt ke všem situacím, které by se mohly stát, stojí pevně nohama na zemi a jsou připraveny jakoukoliv krizovou situaci řešit.

„Kdybych se bála, tak se z toho zblázním. Samozřejmě musím stát nohama na zemi, musím znát veškerý věci, co se týkají bezpečnosti, co mám dělat když, kam mám volat když. Když někam přijdu, jak se mám zachovat. Tak tohle všechno vím, znám. Procházíme školením jednou do roka na první pomoc a podobně, tak tohle všechno znám, a tak jsem v klidu. Kdybych se stresovala tímhle, tak to pak přenesu na ty děti, a to je takový... no.“ (R5)

K morální zodpovědnosti se všechny respondentky vyjadřovaly i ve vztahu ke kolegyním a k nadřízeným. Všem dotazovaným záleží na tom, aby kolektiv fungoval, a tak se snaží, aby tomu tak i bylo. Jak bylo již zmíněno výše, všechny kolegiální vztahy byly popsány jako velmi dobré (až na mírné vychýlení u R2). Dotazované uvedly, že běžně pořádají v kolektivu aktivity mimo pracovní dobu. To posiluje jejich vzájemné vztahy, jelikož se kolektiv uvolní a utuží se vzájemné přátelství. Byla zmíněna především různá posezení v restauracích. R5 například zmiňovala i společný kurz aromaterapie a R4 zase koncert při příležitosti oslavy narozenin jedné z kolegyň. Všech těchto akcí se většinou účastní všechny nadřízené daných vychovatelek.

Na závěr této podkapitoly bych ráda zdůraznila zjištění, že opravdu u všech respondentek zaznělo, jak je důležitá spokojenost všech aktérů, aby mohla služba dobře fungovat. Vše tedy záleží na komunikaci mezi jednotlivými aktéry, a především na úspěšnosti spolupráce mezi nimi.

„Protože když je dítě spokojené, tak jsem já spokojená, je rodič spokojený a i moje kolegyně, takže od toho se to vše vyvíjí, a to je pro mě nejdůležitější, aby celkově ta skupina dětí, aby se měli rádi, aby tam měli dobré vztahy a aby k nám chodili rádi.“ (R1)

6.4 Klima dětské skupiny

Klima neboli atmosféra v dětské skupině, se dle výpovědí tázaných vychovatelek odvíjí především od spokojenosti aktérů. Nejčastěji byla tematizována spokojenost dětí a rodičů. Ta dle dotazovaných ovlivňuje náladu a klima v instituci nejvíce.

„Co se týká rodičů a dětí, tak máme vztahy skvělý, takže to taky funguje velmi dobře.“ (R5)

Vychovatelky se shodly na tom, že oceňují jakoukoliv zpětnou vazbu, a to jak od dětí, tak i od rodičů. To podněcuje dobrou náladu v kolektivu. Například R3 a R4 hovoří i o společných akcích s rodiči dětí, kterých se rodiče nadšeně účastní, a to opět podporuje příjemnou atmosféru v celé instituci.

„My máme rodiče hrozně milý, musím říct. Nevím, čím to je, ale je to úplně skvělý. Samozřejmě se najde výjimka, kdy prostě je ten rodič trochu rejpal nebo to. Ale většinou si vždycky hrozně sedneme. Oni se nějak naladí na to, jak to vedeme a jsou strašně milý, a když chodíme na nějaké akce nebo pořádáme zahradní slavnost, tak jsou všichni hrozně ochotní něco napéct, přinést. Je taky hojná účast, tak to je hrozně fajn.“ (R3)

„Nejvíce mě baví, když se ty děti prostě něco naučí. Když prostě, je to asi takový úplně obyčejný příklad, když máme nějaké to téma, tak máme vždycky jednu písničku a jednu básničku na čtrnáct dní a ony se to opravdu umí ty rok a půl staré děti naučit a pak jako říkají to tou svojí hatlapatilkou, ale to se pak tady prostě strašně smějeme.“ (R4)

Důvěra a spokojenost rodičů byla u většiny respondentek popisována jako téměř 100%. Objevily se sice určité konflikty s rodiči dětí, nicméně nejednalo se o nic dlouhodobého, co by nějak zásadně ovlivnilo klima DS. Jediná R2 zmiňuje v rozhovoru velmi negativní tlak ze strany rodičů, který neblaze působí na pracovní kolektiv jeslí.

„Arogance, velká arogance. To je velký tlak. My to i slyšíme, když pak zavíráme dveře, že ti rodiče se ptají, co jsme s těmi dětmi dělaly, a z těch dětí to tahají, ale se holt nedá nic dělat.“ (R2)

Nicméně i R2 dále v rozhovoru popisuje, že většina rodičů jim důvěřuje. Je zkrátka potřeba s rodiči dostatečně komunikovat a věnovat jim čas. R4 například jako další determinant klimatu DS jmenuje i aktuální náladové a emoční rozpoložení dětí i vychovatelek, které se ten den v práci sejdou.

„Ač se zdá, že každý den je stejný, tak je každý den úplně jiný. Záleží i na rozpoložení dětí, jak zrovna vstanou. Protože děti mají samozřejmě pokaždé náladu jinou. Záleží to taky na tom, jak to zrovna prožíváme, jsme tu čtyři, takže v jakém rozpoložení jsme my atd.“ (R4)

Dětskou skupinu samozřejmě opět ovlivňuje fakt, že vychovatelky pocítují neustálou zodpovědnost, někdy až strach o děti, o které pečují. Nicméně dotazované toto popisují spíše jako samozřejmou součást zaměstnání, se kterou musí člověk v tomto případě počítat. Nejedná se tudíž o faktor, který by nějak markantně klima v DS ovlivňoval.

Atmosféru také velmi ovlivňují vztahy uvnitř pracovního kolektivu. Opět je na místě zmínit, že všechny respondentky se ve svých výpovědích shodly, že nejdůležitější pro klidné a pozitivní klima v DS je upřímnost a komunikativnost. Jakmile se jakékoliv nedorozumění vyříká, je všechno snadnější, a to pro celý pracovní kolektiv. Všechny dotazované také zmínily společné aktivity mimo pracovní dobu, které značí dobré vztahy v kolektivu. Jednoduše řečeno, vychovatelky spolu chtějí trávit čas i mimo pracovní dobu. Všechny to označily za jakési přátelské aktivity, jako jsou koncerty či posezení u vína.

„Tím, že člověk je v práci osm hodin, tak musíš spoustu věcí přehlížet a kousat, což já jsem takový člověk, že já hodně věcí přehlížím, ale hodně i do sebe vsávám a pak bouchnu, i když si říkám kolikrát, nemá to ani cenu, protože fakt ten člověk tam s těmi lidmi dělá osm hodin, seš tam pomalu víc než doma. Takže jakoby ty vztahy musí člověk pořád nějak udržovat jako v rodině.“ (R2)

„Ted' ale musím říct, že tady mám skvělé kolegyně a vůbec bych je neměnila. Je to úžasný, protože konečně je tady mám, nově ted' i maminku jedné kolegyně, která je skvělá a obě... to je neuvěřitelný. Hezky pracují s dětma. Je to tak, jak já si to představuju, což je důležitý pro mě.“ (R1)

Tímto posledním úryvkem také navazuji na to, jak je důležité pro celý kolektiv, aby nadřízený podporoval dobrou náladu v kolektivu. R2, R4 i R5 se shodují, že tomu tak u jejich nadřízených je.

„Myslím si, že úplně super. Vždycky když potřebujeme, tak zavoláme, ona dvakrát týdně tady s námi tráví den, ač si dělá svoji práci. Když vidí, že toto, tak vyskočí a je to super, ta podpora vzájemná.“ (R4)

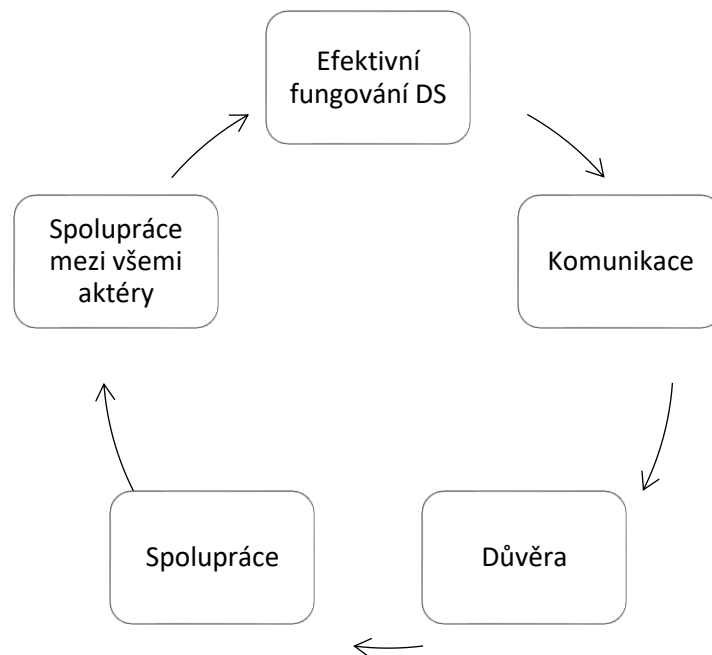
„Samozřejmě, že v rámci toho času v té práci se to tak jako přelévá a lidi odchází a přichází. Vesměs je tu ten cíl jasný, mít dobrou náladu, snažit se o to, aby to bylo v pohodě. Takže určitě si jde (nadřízená) za dobrou náladou v kolektivu.“ (R5)

Klima DS je tedy opravdu ovlivněno všemi aktéry, kteří do fungování jeslí aktivně zasahují (děti, rodiče dětí, kolegyně a nadřízení). Akontabilita vůči rodičům dětí poté činí atmosféru napjatější, právě kvůli odpovědnosti za službu, za kterou rodiče dětí platí. Dotazované se shodly na tom, že jsou v práci neustále ve střehu a že jde o velmi náročnou práci. Morální zodpovědnost vůči dětem má tentýž efekt. Nicméně samotný vztah k dětem činí klima v DS mnohdy velmi pozitivním a nabitým energií.

7. Interpretace výsledků: Závěry

Za jedno z hlavních zjištění na základě veškerých získaných dat považuji tzv. **teorii spolupráce**. Teorie spolupráce je koncept, který vznikl v rámci této práce při analýze a následné interpretaci dat získaných z rozhovorů. Tento teoretický koncept odkazuje na akontabilitu a na to, jak akontabilita v praxi funguje, díky čemu probíhá a jaké má důsledky pro danou instituci (viz grafický prvek č. 2).

Grafický prvek č. 2: Princip spolupráce mezi aktéry DS (Rodiče dětí, vychovatelé, nadřízení, kolegové, děti)

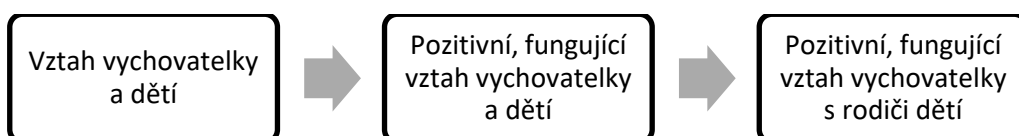
Zdroj: Zpracování na základě vlastních dat z výzkumu

Během výzkumu se ukázalo, že akontabilita probíhá na základě komunikace. Vychovatelka se zodpovídá jednotlivým aktérům (jeslí za svoji vykonanou práci (nejvíce se zodpovídá rodičům dětí), přičemž tento proces „zodpovídání se“ probíhá skrze komunikaci s aktéry. Čím intenzivnější a srozumitelnější komunikace je, tím více se prohlubuje důvěra mezi jednotlivými aktéry. Nutno podotknout, že míra komunikace mezi vychovatelkami a rodiči dětí je nejintenzivnější v době adaptace neboli během procesu, kdy dětská skupina přijímá nové dítě, a tudíž komunikuje i s novými rodiči. V tomto stádiu se důvěra teprve vytváří. V momentě, kdy nově nabytá důvěra dosáhne určité míry, přejde komunikace do normálního, každodenního stavu. To u zaměstnání vychovatelky obnáší především komunikaci s rodiči při předávání a při odevzdávání dětí zpět do péče. Velmi důležitá se

také jeví komunikace v pracovním kolektivu s kolegyněmi a s nadřízenými. Všechny respondentky zmínily, že jakékoliv menší či větší konflikty se jim nejlépe řeší skrze vzájemnou komunikaci.

Důvěra mezi aktéry vede ke vzájemné spolupráci. Když mezi kolegy a nadřízenými nejsou žádné konflikty, dochází ke spolupráci. Když nejsou žádné konflikty mezi vychovatelkami a rodiči dětí, opět dochází ke spolupráci. To samé platí i o vztahu vychovatelek a dětí. Pokud má vychovatelka k dětem v denní péči kladný vztah, dochází ke spolupráci jak mezi ní a dětmi, tak i mezi ní a rodiči dětí (viz grafický prvek č. 3).

Grafický prvek č. 3: Vztah respondentek s dětmi a s rodiči dětí

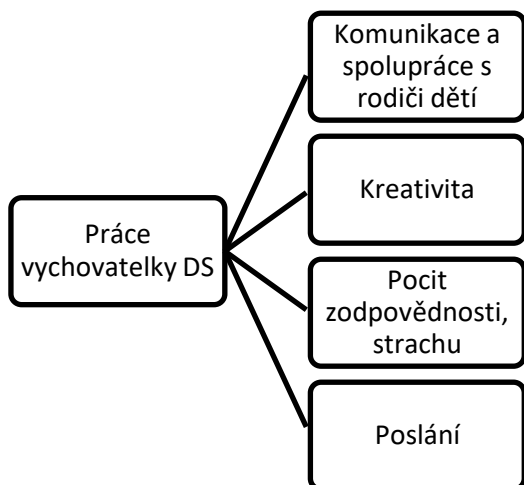
Zdroj: Zpracování na základě vlastních dat z výzkumu

Spolupráce jednotlivých aktérů vede ke spolupráci všech a takováto spolupráce je tzv. hnacím motorem efektivního fungování pěti dětských skupin, se kterými ve výzkumu pracují.

Dalším hlavním zjištěním je, že **práce dotazovaných vychovatelek dětských skupin** obnáší především spolupráci a komunikaci s rodiči, určitou nutnou míru kreativity při práci s dětmi, neustálý pocit zodpovědnosti, někdy až strachu o děti v denní péči a v neposlední řadě i jakési poslání, které dle dotazovaných souvisí především s jejich nadšením pro děti a pro práci s dětmi jako takovou (viz grafický prvek č. 4).

Kreativita byla dotazovanými vysvětlována především jako nutnost děti zabavit, ale taktéž je něco učit a tvořit s nimi. To následně vede ke spokojenosti jak dětí v dětské skupině, tak i rodičů, kteří jsou dle respondentek často překvapeni, co všechno dítě samo zvládne a jak rychle se učí. Poslání je dle dotazovaných vychovatelek potřeba pomáhat či pracovat s dětmi. Každá respondentka v rozhovoru uvedla, že si zaměstnání vybrala z nějakého hlubšího důvodu, především proto, že chtěla vždy pracovat s dětmi nebo že už od mala tíhne k péči o druhé.

Grafický prvek č. 4: Charakteristika zaměstnání vychovatelky DS

Zdroj: Zpracování na základě vlastních dat z výzkumu

Jeden z hlavních cílů výzkumu se soustředí na **zjištění, zda a vůči komu se vychovatelky DS cítí akontabilní, případně morálně akontabilní**. Data vypovídají, že nejvíce akontabilní se dotazované vychovatelky v rámci svého zaměstnání cítí vůči rodičům dětí. Především proto, že rodiče jsou ti, kteří službu přijímají a kteří vychovatelkám svěřují do péče své vlastní děti. Odpovědnost za děti v péči je tedy obrovská. Nicméně ze získaných dat lze vypožorovat, že všechny dotazované toto vnímají jako přirozenou součást svého zaměstnání. Není to pro ně nic zvláštního či neobvyklého.

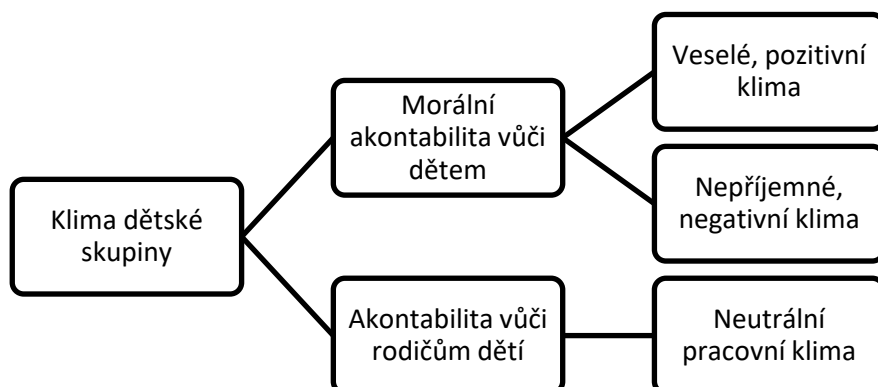
Nejvíce morálně akontabilní si poté dotazované vychovatelky připadají vůči dětem samotným. K nim mají taktéž největší citový vztah ze všech zmíněných aktérů (rodiče dětí, kolegové, nadřízení), což s morální zodpovědností úzce souvisí. Jakmile si člověk k někomu vybuduje silnou citovou vazbu, tím větší zodpovědnost za danou osobu cítí. Zde je nutné zdůraznit, že se jedná o práci s opravdu malými dětmi. Pocit zodpovědnosti se tím dle respondentek stupňuje, jelikož děti jsou v tomto věku nesamostatné a velmi lehce se jim ve chvílce nepozornosti něco stane.

Ráda bych taktéž podotkla, že respondentky se podle zjištění cítí při výkonu své práce v určité míře odpovědné i morálně zodpovědné vůči všem aktérům.

Klima DS je ovlivněno akontabilitou pocíťovanou vychovatelkami k jednotlivým aktérům následovně: Velká míra akontability vůči rodičům dětí do dětské skupiny přináší spíše oficiální, formální charakter. Tato vazba často podněcuje pocit strachu o děti, jelikož vychovatelky přejímají plnou zodpovědnost v denní péči od rodičů dětí. Nicméně jak bylo

zmíněno výše, respondentky tento jev berou jako přirozenou součást svého zaměstnání. Morální akontabilita vůči dětem také vzbuzuje ve vychovatelkách pocit strachu, stresu, a jelikož jde o malé děti, je zde výše zmíněný citový vztah a poměrně velké riziko, že se může dítěti lehce něco stát. Nicméně právě díky tomuto vztahu se zaměstnání stává poměrně jedinečným. Respondentky často zmiňovaly, jak je děti rozradostňují a že jde o velmi rozmanitou, veselou práci. Z toho tedy odvozují, že morální akontabilita vůči dětem sice klima v dětské skupině spíše neutralizuje, ne-li občas dokonce zneprjemňuje (každá respondentka zmínila minimálně jednu špatnou osobní zkušenost při práci s dětmi v dětské skupině), nicméně děti samotné činí klima často velmi veselým a příjemným, viz grafický prvek č. 5.

Grafický prvek č. 5: Vliv akontability a akontability morální na klima dětské skupiny

Zdroj: Zpracování na základě vlastních dat z výzkumu

Všechny respondentky se shodly, že když jsou všichni aktéři spokojeni se službou, klima dětské skupiny se celkově nese v pozitivním duchu. Spolupráce v konceptech akontability, akontability morální a školního klimatu hraje dle mého výzkumu klíčovou roli.

8. Diskuse

8.1 Reflexe mého výzkumu

Výzkum považuji celkově za úspěšný. Na začátku práce jsem měla obavy, že neseženu dostatečný počet respondentů. To se poté skutečně ukázalo jako problém, přičemž probíhající pandemie koronaviru situaci jen zhoršila. Nicméně ve finále se mi podařilo získat pět skvělých respondentek, s kterými byla radost pracovat. Rozhovory mně osobně přinesly nejvíce. Vyšla jsem ze své komfortní zóny a výsledky mě velmi mile překvapily. Samotné provádění rozhovorů pro mě tedy byla nejpříjemnější, a troufám si říct, i nejpřínosnější část práce. Velmi zajímavá také byla práce s vlastními daty. Poprvé jsem sama pracovala na výzkumu, při kterém jsem k analýze využívala vlastnoručně získaná primární data. Tento proces je fascinující již od samého začátku, kdy si člověk vybírá téma práce. Poté tráví několik měsíců vlastním výzkumem, což je něco zcela nového a velmi vzrušujícího.

Mezi slabší stránky práce bych pravděpodobně zařadila kapitoly Současný stav poznání a Teoretická východiska. Bylo velmi obtížné pročíst všechny dostupné materiály, které jsem na téma akontability a jeslí našla. Nutno podotknout, že jich samozřejmě existuje mnohem více. V prvních měsících, kdy jsem se literaturou probírala, pro mě bylo často velmi hektické a matoucí zvolit ten správný zdroj, který bych ve své práci nakonec použila. Domnívám se však, že moje úsilí přineslo své plody. Práci jsem postupem času začala sama prožívat a čím dál tím více mě bavilo na výzkumu pracovat.

8.2 Konfrontace s teorií a s již existujícími výzkumy

V této podkapitole bych ráda zmínila především diplomovou práci Kateřiny Konrádové, která mě provázela již do prvních krůčků v mém výzkumu. Tento výzkum byl první, který jsem si po zvolení tématu s vedoucí mé práce přečetla a inspirovala se jím. Konrádová ve své práci zkoumala vztah mezi mateřskou školou a rodinou, taktéž operovala s pojmem akontabilita. Mezi hlavní zjištění patří, že: „Ředitelky/učitelky se tak cítí akontabilní vůči rodičům a současně deklarují silnou vnitřní odpovědnost vůči dětem samotným.“ (Konrádová 2017) Velmi podobný výsledek přinesl i můj výzkum. Vychovatelky DS se cítí nejvíce akontabilní vůči rodičům dětí. Rozdíl bych ovšem pozorovala v tzv. partnerství, o kterém Konrádová (2017) ve svém výzkumu mluví. Dle Konrádové se koncept partnerství a akontability v rámci vztahů mateřské školy a rodičů dětí vzájemně

vylučuje. Myslím, že v prostředí DS tomu může být jinak. To by taktéž bylo zajímavé zkoumat podrobněji. Nicméně vzhledem k získaným datům mohu podotknout, že vztahy mezi vychovatelkami a rodiči dětí se mohou zdát intenzivnější, než jak je tomu u mateřských škol. Probíhá zde totiž velká míra komunikace, vychovatelky s rodiči komunikují velmi často. Dvě z pěti respondentek dokonce zmínily úzké přátelské vztahy s rodiči dětí (R3, R5). Troufám si říct, že u mateřské školy jsou vzájemné vztahy více odosobněné. To by také mohlo být způsobeno tím, že jde již o bezplatnou školní instituci, kdežto dětské skupiny jsou placenou výchovnou a zdravotní službou pro děti od jednoho do tří let věku. Zároveň souhlasí i druhé tvrzení Konrádové, že nejsilnější vnitřní odpovědnost učitelky a ředitelky MŠ deklarují vůči dětem. Tak tomu je i v případě mého výzkumu, kdy nejsilnější morální, vlastní hodnotovou zodpovědnost pociťují vychovatelky vůči dětem.

Další prací, která se zabývala akontabilitou a zároveň pojednávala o pedagogickém prostředí, je bakalářská práce Olgy Čermákové, která zkoumala akontabilitu v managementu základní školy soukromé a veřejné. Tyto dvě sféry byly porovnávány. Ve výsledku Čermáková přišla na to, že prvky akontability jsou zřejmé jak ve veřejné, tak i v soukromé základní škole. Nicméně u veřejné ZŠ jsou nároky subjektů obecnější, kdežto u soukromé ZŠ jsou zájmy subjektů konkrétnější a ve vyšší míře se zabývají konkrétním školním managementem (Čermáková 2013). Kdybych měla posuzovat, čemu se výsledky mého výzkumu o akontabilitě v dětských skupinách více podobají, řekla bych, že se shodují spíše se soukromou základní školou. V tomto směru by bylo zajímavé zkoumat míru akontability právě u MŠ jakožto veřejných institucí a u DS jakožto institucí soukromých.

Pokud bych měla konfrontovat výsledky svého výzkumu s teoretickými koncepty, pak z hlediska teorie akontability tato práce dokázala, že akontabilní vztah služby (dětské skupiny) vůči fóru, veřejnosti (rodiče dětí) je přítomen (Veselý 2012). Akontabilita v tomto vztahu rozhodně pozorovatelná je a je poměrně intenzivní. Taktéž jsem dokázala, že v rámci akontability lze pozorovat morální akontabilitu, které jdou ruku v ruce, tudíž že ve všech akontabilních vztazích dotazovaných byl vidět i přinejmenším náznak akontability morální. V rámci školního klimatu lze pozorovat, že opravdu všichni aktéři figurující v dané instituci ovlivňují atmosféru, která v dětské skupině panuje (děti, rodiče dětí, kolegové, nadřízení).

8.3 Nová potenciální témata pro výzkum

Akontabilita je pouze jeden z mnoha pohledů, jak se lze na práci vychovatelek dětských skupin ptát či na ni nahlížet. Během rozhovorů vyvstalo několik nových témat, která bych ráda rozebrala například ve své budoucí diplomové práci. Jedním z nich je novela, o které mluvím v kapitole č. 2. Během rozhovorů tři z pěti respondentek uvedly velkou obavu ohledně toho, co nový zákon o DS v praxi přinese. Dokonce zaznělo, že to pro ně bude velmi pravděpodobně likvidační. Velmi zajímavé by tedy bylo zhruba za dva roky (v roce 2023) zkoumat, jak se před novelou fungující dětské skupiny přizpůsobují této nové situaci. Jak například probíhá přeškolení personálu, jestli jim vyhovuje nový způsob financování a tak dále. Přínosný by mohl být i názor pracovníka MPSV, který by se aktivně na „aplikování“ této novely podílel a mohl by výzkumníkovi poskytnout vhled do situace ze strany ministerstva. V listopadu 2020 jsem vedla zhruba půl hodinový rozhovor s pracovnící MPSV působící právě na rodinném oddělení. O zmíněné novele jsme mluvily zhruba pět minut. I ze strany této dotazované zaznělo, že v celé situaci bude pravděpodobně rok či dva panovat jistý chaos, než se novela na 100 % uplatní.

Jako další velmi imponující téma se mi jeví terénní výzkum přímo ve výchovných institucích předškolní péče pro děti ve věku od jednoho do tří let z hlediska interakcí vychovatelek a dětí. Bylo by velmi zajímavé více proniknout do každodenního chodu jeslí, více se zaměřit na samotný vztah vychovatelky a dítěte. Daly by se pozorovat různé společné aktivity, mimika, rétorika, společné emoce, společná míra komunikace. Myslím, že takovýto výzkum by mohl ještě o něco více veřejnosti nastínit, jak dětské skupiny aktuálně fungují, přičemž by mnoha potenciálním čtenářům mohl narušit jejich zažité stereotypy v představě jeslí jakožto socialistických institucí nespěšných pro děti.

S tím souvisí i poslední návrh na možný budoucí výzkum, a tím je studium aktuálního veřejného diskurzu právě o jeslích a dětských skupinách. Výzkum by mohl být uskutečněn na základě kvantitativního dotazníkového šetření, během kterého by byla získána data generalizovaná na českou populaci. To by nám umožnilo získat aktuální pohled veřejnosti na tyto instituce a mohlo by to pomoci vládě či například MPSV při zefektivňování chodu těchto institucí.

Závěr

V bakalářské práci operuji s poměrně neprobádaným a fascinujícím společenským fenoménem, jímž jsou jesle. Na začátku práce jsem si stanovila specifické téma, které v rámci výchovných institucí pro děti ve věku od jednoho do tří let zkoumám. Zaměřila jsem se na pohled vychovatelek na ostatní aktéry figurující v jeslích z hlediska pojmu akontabilita. Díky pěti provedeným hloubkovým rozhovorům se mi povedlo získat dostatek dat k zodpovězení vznesených výzkumných otázek týkajících se především vychovatelek samotných, jejich názorů, pocitů a emocí, které ve svém zaměstnání zažívají.

Cílem práce bylo představit vychovatelky pražských jeslí, jejich zaměstnání a jejich pocit odpovědnosti (akontabilita) či zodpovědnosti (morální akontabilita) vůči jednotlivým aktérům. Mezi hlavní zjištění patří, že nejvíce akontabilní si dotazované vychovatelky pražských dětských skupin připadají vůči rodičům dětí, přesněji řečeno vůči nim mají největší potřebu zodpovídat se za službu, kterou poskytují. Dále nejvíce morálně akontabilní si tyto vychovatelky přijdou vůči dětem v denní péči, k nimž cítí největší pocitovou emocionální zodpovědnost. Nicméně akontabilní, a to i morálně akontabilní, se vychovatelky při výkonu své práce v určité míře cítí vůči všem zmiňovaným aktérům. Klima dětské skupiny je dle dotazovaných ovlivněno především spokojeností všech aktérů, zejména rodičů dětí a dětí samotných.

Akontabilita ve vztazích k jednotlivým aktérům taktéž ovlivňuje klima dětské skupiny. Díky akontabilitě vůči rodičům, kterou respondentky poměrně intenzivně pociťují, je klima v instituci často relativně napjaté. Vychovatelky jsou neustále ve střehu, poměrně běžně i ve stresu z toho, aby se dětem v denní péči nic nestalo. Morální akontabilita vůči dětem přináší do klimatu dětské skupiny podobné pocity, jelikož vychovatelky se občas o děti ve své péči bojí, minimálně mají přirozený respekt. Nicméně i přesto jsou děti právě tím důvodem, proč si vychovatelky tuto práci vybraly, a jsou také hlavním důvodem jejich motivace k výkonu tohoto povolání.

Práce se zaměřuje na akontabilní vztah, který jak z mého výzkumu vyplývá, je založený především na vzájemné komunikaci. Jakmile funguje komunikace mezi aktéry, vzniká vyšší míra důvěry a důvěra následně vede ke spolupráci. V rámci zkoumání vyšlo také najevo, že je nutné, aby spolupracovali veškerí aktéři, kteří v jeslích figurují (dětí, rodiče dětí, kolegové, nadřízení a vychovatelé). Pokud takováto spolupráce v praxi probíhá bez větších problémů, instituce je vysoce funkční, a to vede k celkové spokojenosti aktérů (viz

příloha č. 4). Všechny dotazované uvedly, že jejich dětská skupina funguje bez větších problémů, a i když spolupráce mezi jednotlivými aktéry občas vázne, vše se dá vyřešit právě pomocí komunikace. V rámci zkoumaných jeslí tedy výzkum neodhalil žádný zásadní problém, který by vychovatelky intenzivně pociťovaly.

Zaměstnání vychovatelek jeslí lze na základě získaných dat považovat za práci jak fyzicky, tak i psychicky značně náročnou. Jde o velmi specifickou službu, jelikož zahrnuje práci s poměrně malými dětmi. Jedná se tedy o práci plnou pocitu zodpovědnosti a nutnosti být neustále ve střehu. I přesto právě samotné děti činí z tohoto zaměstnání každý den nevšední zážitek. Služba (dětské skupiny dotazovaných) plní akontabilitu vůči veřejnosti (rodiče dětí), nicméně stejně velkou roli v těchto institucích hraje i akontabilita morální.

Summary

The bachelor thesis deals with a very specific kind of pre-school education: nurseries or day-care centres for children from one to three years of age. At the beginning of the research, I set up three different goals. The first one was to describe the job of child educators. This occupation is based on five attributes according to my research. Those are communication and cooperation with children and their parents; creativity; the feeling of responsibility (sometimes even fear); and life mission to work with children or to help, teach somebody.

The second goal was to figure out to whom the child educators are mostly accountable. The outcome of my research is that the educators are mostly accountable to the parents of children in the day care. It is so mainly because the educators take over all of the responsibility for children from their parents, which makes them feel most responsible towards the latter.

The third goal concerns moral accountability. The child educators are most morally accountable to the children, particularly because they have feelings towards them and are worried about them (as they are very young and can easily come to harm).

Among the most important outcomes is the “theory of cooperation” between the child educators and other participants (parents, colleagues, superiors, and children). The accountability takes place through communication, communication leads to trust, trust is the basis for cooperation, and cooperation between two participants leads to the cooperation between all of the participants. This process is what makes the institution work effectively.

Použitá literatura

AUGOUSTINOS, M., EVERY, D. 2010. *Accusations and denials of racism: Managing moral accountability in public discourse*. *Discourse & Society* 21(3): 251–256 [online].

Dostupné z: <<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0957926509360650>>

BROMOVÁ, Kateřina. 2012. *Názory rodičů, učitelů mateřských škol a pracovníků jeslí na možnost zařazení dvouletých dětí do mateřských škol*. Praha. Diplomová práce [online].

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra primární pedagogiky. Vedoucí práce

Kropáčková, Jana. Dostupné z: <<https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/58852>>

ČERMÁKOVÁ, O. 2013. *Akontabilita veřejné a soukromé základní školy*. Praha. 58 s.

Bakalářská práce [online]. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Specializace

v pedagogice. Dostupné z: <<https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/59723>>

HAŠKOVÁ, Hana, SAXONBERX, Steven (eds.), MUDRÁK, Jiří. 2012. *Péče o nejmenší. Boření mýtů*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.

HENDL, J. 2006. *Kvalitativní výzkum v pedagogice*. Praha: Univerzita Karlova.

HORPENIAKOVÁ, Markéta a Eva VESELKOVÁ, 2020. *Závěrečná evaluační zpráva z pilotního ověření nové služby péče o nejmenší děti*. MPSV.

JEŘÁBEK, H. 1993. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova.

JUNGMANNOVÁ, Hana. 2018. *Srovnání vzdělávacích postupů ve vybrané mateřské škole a dětské skupině*. Zlín. 58 s. Bakalářská práce [online]. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně,

Fakulta humanitních studií, Ústav školní pedagogiky. Vedoucí práce Mrázková, Eva.

Dostupné z: <<http://hdl.handle.net/10563/42814>>

KAŠPÁRKOVÁ, J. 2005. *Studenti, učitelé, rodiče – aktéři školního klimatu. Pedagogický výzkum: reflexe společenských potřeb a očekávání* [online]. Olomouc: Univerzita

Palackého, 2005, s. 115–118. Dostupné z:

<http://www.capv.cz/images/sborniky/2005/CAPV05_Kas_Stude.pdf>

KONRÁDOVÁ, Kateřina. 2017. *Předškolní vzdělávání: vztahy mezi mateřskou školou a rodinou*. Praha. 123 s. Diplomová práce [online]. (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta

sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí

diplomové práce Mgr. Magdalena Mouralová. Dostupné z:

<<https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/87072>>

MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. 1995. *Komunikace ve škole*. Brno. Masarykova univerzita.

MAREŠ, J. 2000. *Sociální klima školy*. Pedagogická revue, roč. 52, č. 3, s. 241–254.

MAREŠ, J. 2015. *Tvorba případových studií pro výzkumné účely* [online]. Praha:

Univerzita Karlova, Lékařská fakulta Hradec Králové, Ústav sociálního lékařství.

Dostupné z:

<[http://www2.tf.jcu.cz/~bauman/KPD_NUP_KUP/Vyzkumne_studie/Ped_2015_2_02_Mare%9A_113_142%20\(1\).pdf](http://www2.tf.jcu.cz/~bauman/KPD_NUP_KUP/Vyzkumne_studie/Ped_2015_2_02_Mare%9A_113_142%20(1).pdf)>

MIKLÍKOVÁ, Lenka. 2019. *Dětská skupina jako alternativa předškolního vzdělávání*.

Zlín. 52 s. Bakalářská práce [online]. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta

humanitních studií, Ústav pedagogických věd. Vedoucí práce Staňková, Iva. Dostupné z:

<<http://hdl.handle.net/10563/44320>>

NERADOVÁ, Z. 2016. *Specifika a rozdíly v práci s dětmi v mateřské škole a dětské*

skupině. Praha. Bakalářská práce [online]. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická

fakulta, Katedra primární pedagogiky. Dostupné z:

<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/79274/BPTX_2015_1_11410_0_414520_0_175097.pdf?sequence=1>

OBDRŽÁLEK, Z. 2002. *Škola a jej manažment*. Bratislava: UK.

OLECKÁ, I., IVANOVÁ, K. 2010. *Případová studie jako výzkumná metoda ve vědách*

o člověku [online]. Olomouc: Moravská vysoká škola Olomouc, o.p.s, Ústav

společenských věd. Dostupné z:

<<http://195.113.14.5/hendl/metodologie/pdfwww/oleckacasestudyclanek.pdf>>

PRŮCHA, J., ŠVARŤÍČEK, R. 2009. *Etický kodex české pedagogické vědy*

a výzkumu. Pedagogická orientace [online], 19(2), 89–105. Dostupné z:

<<https://journals.muni.cz/pedor/article/view/1225>>

RABUŠICOVÁ, M. 2005. *Péče o nejmenší děti od narození do tří let: výzva pro rodinu*

i komunitu. Zprávy z mezinárodních konferencí, Mezinárodní odborná konference OMEP

[online]. 184–185. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/publication/571503/cs/Pece-o-nejmensi-deti-od-narozeni-do-tri-let-vyzva-pro-rodinu-i-komunitu/Rabusicova>>

ROBERTS, J. 1991. *The possibilities of accountability, Accounting, Organizations and Socio* [online]. Dostupné z:

<<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/036136829190027C>>

SPLAVCOVÁ, Hana. 2013. *Specifika práce s dětmi do tří let v jeslích Řásnovka 2, Praha I*. Bakalářská práce [online]. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra primární pedagogiky. Vedoucí práce Kropáčková, Jana. Dostupné z:

<<https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/55792>>

ŠEĐOVÁ, K., ŠVAŘÍČEK, R. 2013. *Jak psát kvalitativně orientované výzkumné studie*. Kvalita v pedagogickém výzkumu. Brno: Masarykova univerzita.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. et al. 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.

Tiskové oddělení MPSV. 2020. *Poslanci otevřeli téma dostupnější péče pro nejmenší děti. Novela zákona o jeslích prošla prvním čtením*. Tisková zpráva [online]. Praha, 17. 12. 2020. Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/documents/20142/1248138/17_12_2020_TZ+DS_jesle_prve_cteni.pdf/393e3b92-d855-1b88-f405-74d4771e6c19>

VESELÝ, A. 2012. *Institucionalizace neodpovědnosti, efektivity, nebo konformity? Reformy organizací veřejných služeb v teorii akontability*. Sociologický časopis [online], 48 (4): 757–784 [cit. 19. 8. 2016]. Dostupné z:

<<http://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2012/04/10.pdf>>

VOJTÍŠEK, P., 2012. *Metody a techniky výzkumu a jejich aplikace v absolventských pracích vyšších odborných škol*. Praha.

ZYKANOVÁ, Tamara, JANHUBOVÁ, Kristýna. 2020. *Analýza dostupnosti zařízení péče o děti v předškolním věku*. Praha: Oddělení evaluací MPSV [online]. Dostupné z:

<<https://www.esfcr.cz/evaluace/-/dokument/12870230>>

Seznam použitých zkratek

- ČR – Česká republika
- DS – dětská skupina
- OMEP – Světová organizace pro předškolní výchovu
- MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
- USA – United States of America (Spojené státy americké)
- MŠ – mateřská škola
- ZŠ – základní škola

Seznam grafických prvků

- Tabulka č. 1: Oslovování respondentů
- Tabulka č. 2: Přehled dotazovaných
- Grafický prvek č. 1: Vztah akontability, akontability morální a školního klimatu – Schéma
- Grafický prvek č. 2: Princip spolupráce mezi aktéry DS (Rodiče dětí, vychovatelé, nadřízení, kolegové, děti) – Schéma
- Grafický prvek č. 3: Vztah respondentek s dětmi a s rodiči dětí – Schéma
- Grafický prvek č. 4: Charakteristika zaměstnání vychovatelky DS – Schéma
- Grafický prvek č. 5: Vliv akontability a akontability morální na klima dětské skupiny – Schéma

Seznam příloh

Příloha č. 1: Informovaný souhlas zasílaný respondentům

Příloha č. 2: Scénář rozhovoru

Příloha č. 3: Seznam kategorií a kódů vzniklých z analýzy dat

Příloha č. 4: Princip spolupráce mezi aktéry DS (Rodiče dětí, vychovatelé, nadřízení, kolegové, děti) – Schéma

Příloha č. 5: Bakalářský projekt, teze bakalářské práce

Příloha č. 1: Informovaný souhlas

INFORMOVANÝ SOUHLAS O POSKYTNUTÍ ROZHOVORU

Souhlas se zpracováním osobních údajů

Byl/a jsem požádán/a o rozhovor v rámci výzkumu pro bakalářskou práci Marie-Anny Bitnerové, studentky oboru Sociologie a sociální politika na FSV UK.

Pro tento účel smí být tento rozhovor zpracováván jen v anonymizované podobě bez souvislosti s mým jménem a kontaktem na moji osobu.

V případě, že úryvky z tohoto rozhovoru budou součástí publikací nebo veřejných prezentací výsledků výzkumu, smí být uvedeny jen v anonymizované podobě bez mého jména a souvislosti s mojí osobou.

Po ukončení výzkumu a dokončení bakalářské práce tento rozhovor smí být archivován, a tím zprostředkován pro účely jiných výzkumů a dalších badatelů, ale pouze v anonymizované podobě, bez spojení s mým jménem a s mojí osobou.

Informovaný souhlas s rozhovorem

Moje účast na rozhovoru je zcela dobrovolná a kdykoli během rozhovoru můžu odmítnout odpovědět na otázky, na které nechci odpovědět. Mám také právo rozhovor kdykoli ukončit. Jsem si vědom/a toho, že rozhovor bude zaznamenáván na diktafon a přepsán do písemné formy. Přepis rozhovoru bude důvěrný a v bakalářské práci ani v případných dalších výstupech nebudou uvedeny údaje, podle kterých by bylo možné mě identifikovat.

Datum:

Jméno:

Podpis:

Podpis výzkumnice:

Příloha č. 2: Scénář rozhovoru

Scénář polostrukturovaného rozhovoru na téma **Práce vychovatelek či vychovatelů v pražských jeslích z hlediska akontability**

Představení tazatele (mé jméno, co studuji, proč mě dané téma zajímá...)

Krátké představení projektu a bakalářské práce (o čem projekt je, čím a proč se zabývá, co je cílem projektu...)

Poslat respondentovy informovaný souhlas, dvě kopie!

Poučení respondenta (Poučení respondenta o tom, že rozhovor je anonymní, že nikde nebude uvedeno skutečné jméno, že nemusí odpovídat na otázku, která by mu byla nepříjemná.)

Představení respondenta a instituce, ve které pracuje

1. Řekněte mi něco o sobě, kolik Vám je let, co Vás baví, čemu se rád/a věnujete.
2. Řekněte mi něco o své práci.
 - Proč jste si tuto práci vybral/a?
 - Vedlo Vás k tomu Vaše vzdělání?
 - Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
 - Jak jste se k práci vychovatelky či vychovatele dostal/a?
3. Popište mi jesle, ve kterých pracujete.
 - Jak vypadá Váš běžný pracovní den?
 - Jaké jsou Vaše každodenní činnosti v rámci pracovního dne v jeslích?
 - Jak jesle fungují od otevření do uzavření instituce?
 - S kým během pracovního dne pracujete? S kým se setkáváte?

Vztah s jednotlivými aktéry

4. Popište mi, co nejraději děláte.
 - Co Vás na Vaší práci nejvíce baví?
 - V čem se cítíte nejjistější?
 - Jak nejraději v práci trávíte čas?
 - Jaký byl Váš nejšťastnější zážitek v této instituci?
 - Jaká je pro Vás nejzajímavější část Vaší práce?

5. Popište mi naopak, co Vám na Vaší práci není příjemné.
- Je něco, co Vás v rámci Vašeho zaměstnání trápí?
 - Napadá Vás nějaký zážitek, který Vám byl opravdu nepříjemný a proč?
 - Změnil/a byste něco v rámci Vaší instituce? Pokud ano, proč?
6. Jak se v práci cítíte?
- Děláte Vaši práci rád/a?
 - Těšíte se každé ráno do zaměstnání?
 - Pokud ano/ne, tak proč?
 - Co si myslíte, že je Vaše poslání v rámci Vašeho zaměstnání?
 - Jak vycházíte s kolegy, s vychovatelkami či vychovateli ve Vaší instituci?
 - Pamatujete si na nějaký konflikt, který mezi kolegyněmi či kolegy v rámci pracovního dne proběhl?
 - Řeknete mi něco málo o svém nadřízeném či nadřízené?
 - Jak byste popsal/a Vaše vzájemné vztahy?
 - Je něco, co byste na její/jeho pozici udělala jinak, a pokud ano, proč?
 - Pořádáte jako kolektiv nějaké společné akce mimo pracovní dobu?
 - Pokud ano, účastní se jí někdy i Vaši nadřízení?
 - Jak taková akce vypadá?
 - Vybavuje se Vám nějaká konkrétní akce z minulosti? Pokud ano, tak proč?
 - Myslíte si, že Váš nadřízený či nadřízená podporuje spíše dobrou či špatnou náladu v kolektivu?
7. Vztah s rodiči a dětmi
- Vidíte nějakou společnou charakteristiku pro děti, které v jeslích máte, či je každé dítě úplně jiné?
 - Pracovala jste s dětmi ráda již před tímto zaměstnáním?
 - Jakou činnost si s dětmi nejvíce užíváte?
 - Co je naopak rutinní činnost, kterou s dětmi každý den děláte?
 - Pamatujete si na nějaké speciální zážitky, které se Vám při práci s dětmi staly? Můžou být pozitivní i negativní.
 - Při výkonu své práce, bojíte se o děti, o které se staráte?
 - Jaké máte k dětem vztahy?

- Jak dlouho dítě obvykle jesle navštěvuje? Stačí pouze přibližný odhad, například rok, 3 měsíce.
- Stalo se Vám někdy, že byste nějaké dítě, o které jste pečovala, vnímala jako své vlastní?
- Jak vnímáte rodiče dětí? Vidíte v jejich chování nějakou společnou charakteristiku či každý rodič se liší.
- Co vidíte jako hlavní důvod, proč dávají své děti do denních jeslí?
- Jak vnímáte vztah rodičů s jejich dětmi? Napadá Vás nějaký konkrétní příklad?
- Vybavujete si nějaký zážitek, pozitivní či negativní, v souvislosti s předáváním dětí, buď ráno do Vaší péče, či odpoledne zpátky do péče rodičů?
- Kladou si většinou rodiče nějaké podmínky, když dávají děti k Vám do jeslí?
- Ve výsledku, přijde Vám, že Vám rodiče plně důvěřují či mají potřebu děti v jeslích nějak kontrolovat? Pokud ano, jak?
- Pociťujete tlak ze strany rodičů?
- Stalo se Vám někdy, že by Vás rodiče dítěte z něčeho obvinili? Pokud ano, jak to probíhalo?
- Jak moc mohou rodiče do běžného pracovního dne v jeslích zasahovat?

Práce s kartičkami

- na každé kartě jeden aktér = děti, rodiče dětí, kolegové, nadřízení
- respondentovi předložím kartičky (v rámci online rozhovoru udělám powerpointovou prezentaci)
- doptám se ho pro upřesnění, jaký vztah má k danému aktérovi, zda jsem to z dosavadního rozhovoru pochopila správně

Osobní názor respondenta na instituce

8. Jak vnímáte aktuální situaci jeslí v České republice?

- Je něco, co Vás v poslední době v rámci Vaší instituce zarazilo či překvapilo? Například nějaké nařízení.
- Je něco, co byste rád/a změnil/a? Například na co byste rád/d přidal/a více peněz a kde by šly naopak ubrat.
- Jak vidíte budoucnost jeslí?
- Jak Vaší profesi vnímá společnost? Například Vaše rodina či přátelé.

Rozloučení a poděkování

9. Napadá Vás ještě něco, o čem byste rád/a mluvil/a? Něco, co byste rád/a dodal/a?

Mockrát Vám děkuji za Váš čas!

Příloha č. 3: Seznam kategorií a kódů vzniklých z analýzy dat

Kdo jsou vychovatelky jeslí?

- MOTIVACE
 - Motivace k výběru zaměstnání
 - Motivace k dalšímu pracovnímu postupu
 - Motivace při zaměstnání
- OSOBNÍ ÚDAJE
 - Vlastnosti
 - Zájmy
 - Rodinná situace
 - Zaměstnání
 - Předchozí zaměstnání
 - Vzdělání

Co obnáší zaměstnání vychovatelky jeslí?

Jak jesle fungují v rámci každodenní činnosti?

- PROGRAM DĚTSKÉ SKUPINY
 - Každodenní činnosti v dětské skupině
- FUNGOVÁNÍ DĚTSKÉ SKUPINY
 - Charakteristika zaměstnání vychovatelky
 - Inovace v řízení dětské skupiny
 - Charakteristika dětí v dětské skupině

Jak se vychovatelky jeslí ve své práci cítí? (Jaký mají vychovatelé či vychovatelky vztah ke své práci?)

- VZTAH K PRÁCI
 - Důvody k výběru zaměstnání
 - Pravidla služby poskytující institucí
 - Náplň zaměstnání
 - Vztahy v pracovním kolektivu
 - Spokojenost aktérů
 - Přístup rodičů dětí k profesi vychovatelky
 - Vnitřní přesvědčení motivující k výkonu zaměstnání
 - Speciální zážitky

Vůči kterým aktérům si vychovatelky jeslí připadají akontabilní a morálně akontabilní?

Vůči kterému aktérovi si vychovatelky jeslí připadají nejvíce akontabilní?

Vůči kterému aktérovi se vychovatelky cítí nejvíce morálně akontabilní?

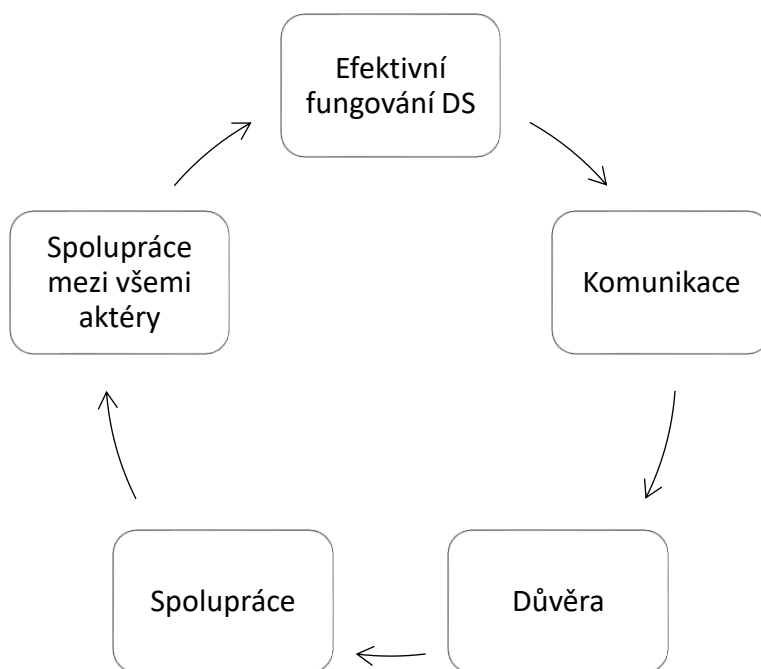
- AKONTABILITA Z POHLEDU SLUŽBY
 - Provoz služby fungující na základě spolupráce mezi aktéry
 - Dodržování nařízení
 - Komunikace s dětmi
 - Komunikace s úřady
 - Komunikace s rodiči dětí
 - Oficiální vztah s rodiči dětí
 - Komunikace s kolegy
 - Vztah rodič a dítě
 - Význam komunikace aktérů
 - Přejímaná zodpovědnost od rodičů dětí v rámci převzetí dítěte do denní péče
- MORÁLNÍ ZODPOVĚDNOST
 - Vztah vychovatelky a dětí v DS
 - Vztah vychovatelky a kolegyní
 - Vztah vychovatelky a rodičů dětí
 - Vztah vychovatelky a jejího nadřízeného

Jaké je klima jeslí z perspektivy vychovatelek?

Jak souvisí klima jeslí s různými akontabilitami vůči jednotlivým aktérům?

- KLIMA DĚTSKÉ SKUPINY
 - Spokojenost dětí
 - Spokojenost a důvěra rodičů dětí
 - Přístup rodiče k odevzdání dítěte do DS
 - Vztahy uvnitř pracovního kolektivu
 - Způsobilost (vhodnost) vychovatelek k výkonu zaměstnání
 - Ovlivnění instituce spokojeností rodičů a dětí
 - Význam komunikace s úřady
 - Podpora v nadřízeném
 - Zodpovědnost za děti v denní péči
 - Nálada vychovatelek a dětí

Příloha č. 4: Princip spolupráce mezi aktéry DS (Rodiče dětí, vychovatelé, nadřízení, kolegové, děti) – Graf

Zdroj: Zpracování na základě vlastních dat z výzkumu

Příloha č. 5: Bakalářský projekt, teze bakalářské práce

Projekt bakalářské práce

Jméno a příjmení studujícího: Marie-Anna Bitnerová

Předpokládaný název práce: Práce vychovatelů/vychovatelek v soukromých a veřejných jeslích z hlediska akontability

Klíčová slova: jesle, vychovatelé/vychovatelky jeslí, akontabilita, akontabilní jednání, aktéři jeslí, zodpovědnost, management předškolních institucí

Vedoucí práce: Mgr. Eva Hejzlarová, Ph.D.

Jméno vedoucí/ho bakalářského semináře, do kterého se chce studující hlásit (předběžně): Mgr. Magdalena Mouralová, Ph.D.

Námět práce

Bakalářská práce se bude zabývat předškolními institucemi pro děti, které ještě věkově nespádají do mateřských škol, jeslemi. Orientovat se bude na vztah pracovníků českých soukromých a veřejných jeslí k jednotlivým aktérům souvisejícím s chodem jeslí (zaměstnavatel jeslí, kolegové dotazovaných, rodiče dětí umístěných v jeslích, samotné děti v jeslích), respektive na to, jaký vztah pracovníci jeslí k jednotlivým aktérům pociťují a vůči komu se cítí zodpovědní. Výzkum se bude orientovat především na pocity respondentů a na jejich osobní názor. Základem práce bude tedy zkušenost a názor dotázaných respondentů. Obsahem teoretické úvodu budou dvě části. První se bude skládat z rozboru pojmu akontabilita, v této práci ji vnímáme jakožto zodpovědnost instituce (jeslí) za své poskytované služby vůči aktérům působícím v rámci fungování jeslí (Čermáková, 2013). Akontabilitu budu pozorovat skrze zaměstnance, tedy skrze vykonavatele funkce, kterou jesle poskytují veřejnosti. Druhá část bude popisovat, charakterizovat, české jesle, jak fungují, jaké je jejich právní zakotvení, jak jsou nyní oficiálně popsány a jaká jsou jejich silná a slabá místa. V rámci praktické části bude provedeno výzkumné kvalitativní šetření formou polo standardizovaného rozhovoru týkajícího se reflexe a názorů jednotlivých vychovatelů či vychovatelek soukromých a veřejných jeslí. Následně bude provedena analýza výsledků, z které budou vyvozeny základní poznatky a odpovědi na mé výzkumné otázky. Ve finále bude provedeno porovnání výsledků mezi dvěma institucemi v rámci soukromé a veřejné skupiny jeslí v České republice.

V rámci své přípravy skrze literaturu jsem našla bakalářskou práci, která se orientuje na akontabilitu soukromých a veřejných základních škol (Čermáková 2013). Upozorňuje tak školní instituce (ředitele škol) na přístup vnějších subjektů (pohled rodičů na základní školy, v kterých jejich děti studují). Velmi podobný vztah ve své diplomové práci zkoumala Kateřina Konrádová a ve své bakalářské práci Ivana Kahounová, obě dvě se ovšem zaměřily na mateřské školy. Taktéž zkoumaly akontabilitu mezi rodinou a vzdělávací institucí (Konrádová 2017, Kahounová 2015). Já bych ráda tuto problematiku uchopila jinak, zaměřila bych se v rámci jeslí na subjekty vnitřní neboli na vychovatele či vychovatelky, zaměstnance jeslí. Ráda bych se orientovala na to, jak právě oni onu výchovnou instituci vnímají, ke komu se cítí zodpovědní a k jakým aktérům co pocítují. Ve svém výzkumu bych tedy brala v potaz širší pole aktérů, než jsou rodiče dětí navštěvující jesle. Pojem akontability vzdělávacích institucí bych zpracovala na stejné bázi jako ve třech výše zmíněných pracích, avšak přizpůsobila bych ho svému tématu a své výzkumné otázce.

V České republice je velmi malé množství jeslí, respektive je zde velmi malé množství institucí, které rodičům pomáhají hlídat a vychovávat děti ve věku od jednoho roku do zhruba tří let věku dítěte. Zájem by o tyto služby byl, ale institucí je nedostatek. Ráda bych se tedy orientovala na tuto konkrétní péči o děti a poukázala na reflexi a pocity vychovatelů či vychovatelek, kteří v těchto zařízeních pracují. Dalo by se tak zdůraznit to, co by se mělo v této sféře péče zlepšit a co by pak mohlo vést k lepšímu managementu těchto zařízení a zároveň k růstu jejich počtu.

Pro teorii by měl můj výzkum význam především v oblasti prvotní veřejné péče o dítě. Jak jsem sama zjistila, tak bylo provedeno zatím velmi malé množství výzkumů a studií na téma jeslí a dětských skupin. Můj výzkum by tedy mohl poukázat na důležitost této prvotní péče a zároveň by mohl odkázat na pocity, které v sobě vychovatelé/ vychovatelky nosí. V praxi by pak tedy ostatní aktéři těchto institucí mohli změnit o něco málo svůj přístup a rodiče by například začali jeslím a dětským skupinám více důvěřovat nebo by se naopak začali více zapojovat do aktuálního dění, ve kterém se jejich dítě ocitá, pokud jesle navštěvuje. Zároveň zaměstnavatel, ředitel či ředitelka jeslí nebo například i Ministerstvo práce a sociálních věcí, by se mohli na základě mého projektu dozvědět více o svém zaměstnancích, o tom, jak vnímají svojí práci, své povinnosti a co pro ně péče o děti znamená. Na základě tohoto zjištění by mohly být provedeny reformy v zavedeném

systemu prvotní péče o děti, které by pomohly jak vychovatelům či vychovatelkám, tak i dětem v jeslích. Tento výzkum by tedy sloužil pro rozšíření odborného poznání a pro zlepšení chodu těchto institucí.

Předpokládané metody zpracování

Pro bakalářskou práci použiji kvalitativní metodu výzkumu, jelikož k analýze a následným výsledkům práce nepotřebuji velký počet respondentů, naopak mi stačí pouze velmi malý soubor dotazovaných (N) pro získání dostatečného materiálu. Jako design výzkumu volím případovou studii, jelikož v rámci projektu pracuji se dvěma případy, které zastupují vybrané téma, soukromé a veřejné jesle. Nejprve si vyhledám jesle, soukromé a veřejné, se kterými bych mohla na výzkumu spolupracovat. Strategie výběru případů by tedy byla záměrný výběr (Hendl, 2008). Nutno podotknout, že při tomto typu výběru musíme počítat s výběrovou chybou, jelikož budu vybírat respondenty dle vlastního úsudku. Získaná data tedy nelze generalizovat na společnost. Dotazovaného oslovím a na základě předešlé domluvy provedu rozhovor, data získám formou vlastního terénního výzkumu. Uskutečním přibližně čtyři hloubkové rozhovory v délce cca 50 až 60 minut na dané téma. Rozhovory budou polo-standardizované, budou řízené podle vytvořeného scénáře, nicméně hlavní slovo bude mít respondent. Po získání několika nahrávek rozhovorů provedu přesnou transkripci a tu zanalyzuji kvalitativní analýzou formou otevřeného kódování. Z analýzy poté získám výsledky a ty využiji pro formulaci konečných zjištění.

Etické souvislosti zvažovaného projektu

Etická rizika nacházíme v každé případové studii, jelikož dotazování poskytují soukromé informace. Nicméně abych těmto rizikům předešla, tak každého respondenta s výzkumem obeznámím, vysvětlím mu veškeré okolnosti i fakt, že může rozhovor odmítnout. Poté nechám dotazovaného před provedením rozhovoru podepsat informovaný souhlas o poskytování dat a se získanými informacemi budu nakládat pouze za účelem mého výzkumu. Data nebudu předávat žádné třetí straně. Tím by měly být dodrženy zásady etického jednání (Hendl, 2008).

Orientační seznam literatury

1. ČERMÁKOVÁ, Olga. 2013. *Akontabilita veřejné a soukromé základní školy*. Praha. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Centrum školského managementu.

2. GREGORA, Martin, KROPÁČKOVÁ, Jana. *Vývoj batolete od jednoho roku do tří let*. Praha: Grada.
3. HAŠKOVÁ, Hana, Steven Saxonberg (eds.), Jiří Mudrák. 2012. *Péče o nejmenší. Boření mýtů*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
4. HENDL, Jan. 2008. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
5. HEROLDOVÁ, Lenka. 2016. *Instituce pro děti 0–3 let v České republice*. Praha. 60 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra primární pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce Ph.Dr. Jana Kropáčková, Ph.D.
6. HOROVÁ, Martina. *EVALUAČNÍ ZPRÁVA VÝZEV 126 A 127 OPERAČNÍHO PROGRAMU ZAMĚSTNANOST*. 86 s. Průběžná evaluační zpráva.
7. KAHOUNOVÁ, Ivana. 2015. *Spoluúčast rodičů na vzdělávání v mateřské škole*. České Budějovice. Bakalářská práce. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta.
8. KONRÁDOVÁ, Kateřina. 2017. *Předškolní vzdělávání: vztahy mezi mateřskou školou a rodinou*. Praha. 123 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce Mgr. Magdalena Mouralová.
9. RABUŠICOVÁ, Milada. 2005. *Péče o nejmenší děti od narození do tří let: výzva pro rodinu i komunitu*. Zprávy z mezinárodních konferencí: Mezinárodní odborná konference OMEP.
10. ŠANDEROVÁ, Jadwiga. 2007. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. Praha: SLON.
11. ŠVÁŘÍČEK, Roman a Šedřová KLÁRA. A KOLEKTIV. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
12. ZYKANOVÁ, Tamara, JANHUBOVÁ, Kristýna. 2020. *Analýza dostupnosti zařízení péče o děti v předškolním věku*. Praha: Oddělení evaluací MPSV.